

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav českého jazyka a teorie komunikace

Diplomová práce

Bc. Šárka Kindlová

Feminismus v českém mediálním diskurzu: případová studie

Feminism in Czech media discourse: a case study

Praha 2017

Vedoucí práce: Mgr. Eva Lehečková, Ph.D

Poděkování

Děkuji vedoucí práce Mgr. Evě Lehečkové, Ph. D., za cenné rady, trpělivost a ochotu při tvorbě diplomové práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 10. května 2017

.....
Jméno a příjmení

Klíčová slova:

feminismus, mediální diskurz, kritická analýza diskurzu, diskurzivně-historická metoda, narativ, stereotyp, kontext.

Key words:

feminism, media discourse, critical discourse analysis, discursive-historical method, narrative stereotype concept, context.

OBSAH

1	ÚVOD	8
2	FEMINISMUS	9
2.1	PRVNÍ VLNA FEMINISMU.....	9
2.2	DRUHÁ VLNA FEMINISMU.....	10
2.3	TŘETÍ VLNA FEMINISMU.....	12
2.4	HISTORIE ŽENSKÉHO Hnutí V ČECHÁCH.....	12
2.5	ČESKÝ FEMINISMUS V SOUČASNOSTI.....	15
2.6	MOŽNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ ŽEN A ČESKÉ ŽENY VE VĚDĚ.....	16
3	KRITICKÁ ANALÝZA DISKURZU	20
3.1	KLÍČOVÉ POJMY.....	23
3.1.1	<i>Diskurz</i>	23
3.1.2	<i>Kritika</i>	25
3.1.3	<i>Ideologie</i>	25
3.1.4	<i>Moc</i>	26
3.2	DISKURZ A MICHEL FOUCAULT	26
3.3	DISKURZ A JÜRGEN HABERMAS	27
3.4	METODY KRITICKÉ ANALÝZY DISKURZU	28
3.4.1	<i>Analýza dispozitivu</i>	28
3.4.2	<i>Socio-kognitivní přístup</i>	28
3.4.3	<i>Diskurzivně-historický přístup</i>	28
3.4.4	<i>Dialektický přístup k diskurzu</i>	29
3.5	POJETÍ DISKURZU U RUTH WODAKOVÉ	29
4	PRAKTICKÁ ČÁST	31
4.1	POPIS DISKURZU	31
4.2	PILOTNÍ PRŮZKUM	34
4.3	VÝBĚR TEXTŮ	45
4.4	VLASTNÍ VÝZKUM.....	49
4.4.1	<i>Feministický přístup</i>	49
4.4.2	<i>Antifeministický přístup</i>	61
4.4.3	<i>Středová pozice</i>	72

5	ZÁVĚR	73
6	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	77
7	SEZNAM OBRÁZKŮ	86
8	SEZNAM TABULEK	86
9	SEZNAM ZKRATEK	86
10	SEZNAM PŘÍLOH.....	87
11	PŘÍLOHY	90

1 Úvod

Tématem diplomové práce je feminismus v českém mediálním diskurzu, konkrétně případová studie zrušení výstavy ženských aktů a snímků s názvem *Women: Scenes in the Library* a zpravodajství o ní. V rámci Týdne vědy a techniky Akademie věd ČR proběhl v Knihovně Akademii věd ČR od 31. října 2015 doprovodný program, jehož část nazvaná „Knihovna snů aneb Oheň pekelný“ představila fotografickou výstavu „*Women: Scenes in the library*“ (Ženy: výjevy z knihovny). Výstava byla doprovázena přednáškou a jejím cílem bylo představení jedné z nejstarších fotografických technik z 19. století – mokrého kolodiového procesu. Autor fotografií Karel Richtr zvolil pro výstavu téma „ženy v knihovně“. Výstava měla původně trvat do 23. prosince 2015, ale nakonec byla 4. listopadu 2015 ukončena vedením Knihovny AV ČR z důvodu kritiky ze strany Genderové expertní komory a Kongresu žen, které označily výstavu za sexistickou. Ukončení výstavy vyvolalo ohlasy a diskuze v tradičních i nových médiích.

Teoretická část práce obsahuje kapitoly o historii světového a českého feminismu, postavení žen ve vědě a ve společnosti, což je podstatné pro analýzu daných mediálních textů, a dále kapitoly o kritické analýze diskurzu se zaměřením na diskurzivně-historickou metodu (DHA) Ruth Wodakové. Praktická část detailně popisuje samotnou událost zrušení výstavy a charakterizuje mediální ohlasy ve zvoleném období. Materiál pro analýzu této diskurzivní události sestává z korpusu, složeného z 61 textů vydaných v tištěných médiích, internetových médiích, rozhlasu či televizním zpravodajství během října 2015 až ledna 2016. Jedná se zejména o zpravodajské texty, oficiální prohlášení a komentáře.

Práce si všímá, kdy a jak do mediálního diskurzu vstupovali přímí aktéři diskurzivní události (reprezentanti Genderové expertní komory a Kongresu žen, fotograf Karel Richtr, vedení Knihovny AV ČR, popřípadě vedení AV ČR). V analýze vytýká pomocí diskurzivně-historické metody (DHA) Ruth Wodakové centrální témata, koncepty, zejména vztah konceptů vědy, umění a zobrazování žen, sociální aktéry a stereotypy.

Cílem práce je souhrnné zmapování jazykových a narativních strategií směřujících k dosažení komunikačního úspěchu a dominance v rámci diskurzu a jejich doložení na konkrétní diskurzivní události. Přílohy práce zahrnují analyzované texty v plném znění, diskutované fotografie a vzorovou ukázkou zvoleného analytického postupu.

2 Feminismus

Tato úvodní kapitola teoretické je věnována historii světového feminismu se zaměřením na angloamerický a francouzský kontext od počátku 18. století po současnost. Myšlenky a požadavky světového feminismu ovlivnily ženské emancipační hnutí u nás, proto si zde ilustrujeme jeho prvopočátek, samotný průběh a vývoj myšlenek. Podkapitoly jsou řazeny chronologicky.

2.1 První vlna feminismu

Chápání feminismu jako ženského hnutí či hnutí za emancipaci žen charakterizuje podobu feminismu první vlny (tzv. humanistického feminismu), která probíhala od roku 1830–1920. Primárním požadavkem byla svoboda, což v moderní filozofii znamenalo především právo rozhodovat sám o sobě. Cílem bylo přiznání základních práv ženám, např. právo volit, právo na vzdělání a právo na majetek (Renzetti – Curran, 2003).

V Evropě se feministická ideologie začala rozvíjet spolu s myšlenkou sociální revoluce. Masové hnutí žen poprvé se svými požadavky vystoupilo v období Velké francouzské revoluce (1789–1799), kdy vznikla Deklarace lidských práv a svobod, která přisuzovala lidská práva celé společnosti. V praxi se práva a svobody týkaly pouze mužů. Tato skutečnost prohloubila nerovnost mezi pohlavími. Masové hnutí žen předneslo konventu, nejvyššímu zastupitelskému orgánu Velké francouzské revoluce, své požadavky zahrnující plnoprávnost žen. Výsledkem bylo vykázaní konventem a další omezení práv žen (Vodáková, 2003).

Další zásadní historickou událostí, která ovlivnila emancipační boj žen, byla Americká revoluce (1775–1783). První vlna feminismu v USA je charakterizována jako sociální hnutí s cílem zajistit volební právo pro ženy. Nedílnou součástí byla i snaha o prosazení sociálních reforem v oblasti zdravotní prevence a hygieny, zrušení otroctví, rozvoj školství, uvolnění pravidel oblékání, legislativní změna týkající se rozvodu a svěřování dětí do péče, přiznání práva žen na osobní vlastnictví a na svobodnou dispozici s vlastními příjmy (Renzetti – Curran, 2003). Roku 1792 napsala Mary Wollstonecraft spis *Obhajoba práv ženy*, ve kterém požadovala pro ženy rovnoprávný přístup ke vzdělání jakožto nástroj jejich emancipace a plného osobnostního rozvoje (Sokačová, 2004). Výsledkem hnutí bylo prosazení demokratických principů při organizování společnosti a ratifikace 19. dodatku Ústavy USA z roku 1920, který garantoval volební právo ženám (Havelková, 2004).

V polovině 19. století vzniklo ve Velké Británii hnutí za volební právo žen, kterým se říkalo sufražetky (z anglického *Suffragettes* – aktivistky za volební právo žen). Po celé zemi vznikaly lokální komise pro volební právo žen, které používaly různé prostředky propagace (shromáždění, letáky, psanou propagandu, lobby v parlamentu). Narušováním politických shromáždění a zasedání, civilní neposlušností získaly sufražetky řadu příznivců a příznivkyň (v českých zemích např. Františku Plamínkovou), ale také odpůrců. Významným myslitelem první vlny feminismu, který působil v britském parlamentu, byl John Stuart Mill (1806–1873). Ve svém díle *Poddanství žen* (1869) analyzoval právní postavení žen a jejich podřízenou roli v tehdejší Anglii. Pod vlivem sufražetek se snažil prosazovat volební reformu, která by zahrnovala volební právo pro ženy. Začátkem 1. světové války utichly v Anglii aktivity spojené s volebním právem žen. Ženy však vstupovaly na pracovní trh a v roce 1918 získaly volební právo ženy nad 30 let věku a roku 1928 získaly plné volební právo ženy po dosažení věku 21 let a to za stejných podmínek, jaké měli muži (Sokačová, 2004).

První vlna feminismu trvala do roku 1930. Ženské hnutí se po částečném naplnění hlavních cílů a požadavků odmlčelo, což následně souviselo s nástupem nacistické diktatury a 2. světové válkou. Výjimkou byly španělské *Mujeres Libres* (Svobodné ženy), které působily v letech 1936–1939. Své aktivity zaměřovaly proti fašismu a útlaku žen.

2.2 Druhá vlna feminismu

Druhá vlna feminismu se datuje od 60. let 20. století a primárně jsou s ní spojeny země západní Evropy a Spojené státy americké. V počáteční fázi druhé vlny přichází ženy se stanoviskem kontroly nad vlastním tělem, což zahrnovalo právo na potrat, rozvod, užívání antikoncepce a právo na přístup ke všem zaměstnáním. V politické oblasti se ženy již mohly účastnit politických aktivit, ale pouze na podřízených pozicích. Do popředí se dostává problematika socializace a postavení žen v oblasti společenského života. Výchova mladých dívek se řídí ideálem předměstské hospodyňky (Friedan, 2002).

Výhodou feministek druhé vlny byl přístup ke vzdělání a zaujímání pozic ve vědě, čímž se feministické hnutí postupně přesunulo na univerzitní půdu a etablovalo jako vědní obor. Ve Spojených státech amerických vznikl obor *gender studies* a katedry ženských a mužských studií. (Havelková, 2004).

Pro druhou vlnu feminismu jsou zásadní díla, která ovlivnila uvažování o ženské otázce (Havelková, 2004). Stěžejní dílo, které v roce 1963 podnítilo počátek druhé vlny ženského hnutí, byla kniha Betty Friedanové *Feminine Mystique*.

Betty Friedanová přispěla ke zkoumání genderové nerovnosti i ve sféře soukromé a ukázala vztah mužů a žen v intimní sféře. Další ženou, která ve 30. letech vyslovila své názory, byla Virginia Woolfová, která upozornila, že problém tkví ve způsobu, jakým jsou ženy společensky situovány. Za klasická feministická díla jsou považovány její eseje *Vlastní pokoj*, *Tři guineje* a *Zabít domácího anděla* (Sokačová, 2004). Simone de Beauvoirová se v díle *Druhé pohlaví* z roku 1948 domnívá, že příčinou odsunutí žen do druhořadé pozice je v nich samých, protože samy sebe chápou jako „ty druhé“ (Havelková, 2004).

Druhá vlna se soustředí na dvě základní roviny, ve kterých hledá původ nerovnosti mezi pohlavími. První rovina je obecně kultura (jazyk, instituce, chování aktérů,...) a druhá rovina je psychologická zahrnující problematiku formování genderové identity, tj. jak neseme v sobě ženství a mužství, jaký je jeho původ a produkce. Podstatnou pro psychologickou rovinu se stala psychoanalýza Sigmunda Freuda. Závěr druhé vlny feminismu vytvořil předpoklady k tomu, aby ženy o sobě začaly vypovídat artikulací vlastní zkušenosti, nikoliv skrze ikonu, kterou jim nabídli muži. Hlavním požadavkem druhé vlny je „rovnost v rozdílnosti“. Feministickými stanovisky jsou individuální definice mužství a ženství a individuální rozdílnost. Ženské hnutí dosáhlo kontroly ženy nad vlastním tělem, práva na potrat, přístupu ke všem profesím a také svobodné volební právo (Jířková, 2014).

V roce 1966 byla založena americká organizace NOW (National Organization for Women, Národní organizace žen), která shromažďovala ženy a muže pracující pro ženská práva (prosazování dodatku o rovnoprávnosti, práv v oblasti sociální, pracovní a politické, problematika reprodukčních práv). Její první prezidentkou byla Betty Friedanová (Oates-Indruchová, 1998). V roce 1979 založila Germaine Greerová na univerzitě v Tulse v Oklahomě Centrum pro studium ženské literatury. Významné dílo *Eunuška* je kritikou patriarchální a konzumní společnosti, která je podle Greer hlavním prostředkem útlaku žen i mužů. Greer vystupuje proti ženám, které usilují o „rovnost“ mezi pohlavími. Nesvoboda se netýká pouze žen utlačovaných konceptem feminity, nýbrž i mužů, které omezuje maskulinita (Havelková, 2004).

2.3 Třetí vlna feminismu

Od druhé poloviny 80. let a následně pak v průběhu 90. let se feminismus stává globálním společenským problémem. Vliv na rozmach feministické tendence má demokratizace mnoha států na jihu a východu Evropy, která vyvolala v národních ženských hnutích příklon k institucionalizované politice. Třetí vlna feminismu je charakteristická různorodými proudy, mezi nimiž přestává fungovat interní dialog. Globální feministický dialog tkví zejména v kritice a vymezování se proti jiným směrům.

Přínosem třetí vlny feminismu je důraz na propojení genderu a dalších kategorií společenských nerovností (rasa, etnická příslušnost, sexuální orientace, věk...). Otázka postavení ženy se stává tématem vědeckých diskuzí a vznikají ženské a feministické organizace orientující se na dopady způsobené patriarchální společností (domácí násilí, alternativní porod) či teoretickou koncepcí problematiky feminismu. Výrazným prostředkem k dosažení rovnosti mezi pohlavími je podíl žen na ekonomickém a politickém systému (Sokolová, 2004).

Postavení žen ve společnosti nebylo z hlediska jejich pozice v průběhu dějin jednoduché. Práva a svobody, které nám v současnosti přijdou samozřejmé, nebyly v historii automatické a ženy o ně musely staletí usilovat. Historii těchto úsilí lze rozčlenit na tři etapy, respektive vlny. Každá vlna má své specifické požadavky, ale spojuje je myšlenka rovnocenné pozice žen ve společnosti.

2.4 Historie ženského hnutí v Čechách

Práce se zabývá českým kontextem feminismu, proto je také tématem druhé kapitoly. Prvotně si představíme historii ženského hnutí od počátku 19. století až po současnou pozici feminismu ve společnosti. Podstatnou část pro následnou analýzu textů v praktické části (viz Praktická část) tvoří podkapitola o historii vzdělávání žen (viz 2.6 Možnosti vzdělávání žen a české ženy ve vědě). Umožní nám to posléze pochopit kauzu optikou žen ve vědě, které z historického hlediska neměly ke vzdělání takový přístup jako muži.

Český feminismus se objevil na počátku 19. století v souvislosti s promluvami Bernarda Bolzana k pražské akademické mládeži o rovnoprávnosti muže a ženy v budoucí ideální společnosti. Za první českou feministku byla považována Božena Němcová. Zajímavý a příznačný pohled na ženskou emancipaci nalezneme v Ottově slovníku naučném z roku 1908. Autorkou hesla byla pozdější prvorepubliková senátorka Františka Plamínková (Bahenská – Heczková – Musilová, 2011).

Formuluje hlavní složky emancipačního hnutí, kterými jsou *úsilí o uvolnění individuální s praktickým požadavkem neobmezovaného vzdělání pro ženy; sociální a éthické s požadavkem přístupu ke všem povoláním a oborům lidské práce, odstranění dvojí morálky, nuceného celibátu, prostituce; politické bojující právo volného sebeurčení ve státě, tedy volební právo, změny některých zákonů; rodinné, snažící se o mravní a právní rovnost v rodině, nezávislost hospodářskou a rodičovskou moc. Jádro sporu: platí individualismus také pro ženy, nebo jest žena určena podříditi se prospěchu rodiny a společnosti, tedy místo svobodného sebeurčení a volby povolání, jak chce feminismus, uzavřítí ji do sféry dané tradiční dělbou práce, pouze do domácnosti, jak chtějí odpůrci. Důvody těchto: žena určena mateřstvím, její psychika inferiorní, není géniův, ani velikých myslitelů - žen. Důvody feminismu jsou: žena je především člověk, život její není vyčerpán úkolem matky a manželky (Ottův slovník naučný, 1908: 803–811).*

Pojmy ženská otázka a emancipace nabývají významu v českých zemích zejména ve druhé polovině 19. století. Přesná definice a obsahová náplň zůstávají však často nejasnými, stereotypními a vágními. Ženské hnutí ale procházelo logickým vývojem a jeho program a požadavky reagovaly na dobové dění. Jednalo se o relativně pestrou směs různých názorů a postojů čerpající inspiraci v zahraničí. Od poloviny 19. století se ženské hnutí stalo součástí formování moderní společnosti, avšak názory na jeho požadavky a cíle se často rozcházely, například v otázce vyššího dívčího vzdělání a zaměstnání žen.

Po roce 1848 jsou pro emancipační hnutí dominantní otázky rodiny, domácnosti, mateřství, vlastenectví a vzdělání. Ženské hnutí bylo rozděleno podle sociálního zařazení jeho reprezentantek a podle cílů, kterých chtěly dosáhnout. Hovoří se o ženském hnutí měšťanském (též občanském) zahrnující ženy středních vrstev a o ženském hnutí dělnickém, které je později spjato se sociální demokracií a myšlenkami socialistických teoretiků a teoretiček (Bahenská – Heczková – Musilová, 2011). Na konci 19. století se začaly ženy uplatňovat v zaměstnáních, která navazovala na jejich roli v patriarchátu. Jednalo se o pozice v pečovatelské službě, výchově (reorganizace školství v roce 1869 umožnila ženám věnovat se učitelství) a sociálních službách. Dále se uplatňovaly jako nižší zdravotnický personál a domácí dělnice, především švadleny. I v těchto zaměstnáních docházelo k omezování svobody, například učitelky se nesměly vdávat, aby se mohly věnovat pouze svému poslání (Osvaldová, 2004).

První období feminismu na českém území se datuje od 60. let, v době politického uvolnění, a končí v 90. letech 19. století., kdy se zakládají první ženské spolky. Období 90. let až konec 1. světové války je dramatický a dynamický především probíhajícími procesy modernizace a krize, ve kterých dochází k proměně sociální, politické, právní a kulturní situaci ženy, i přes dočasnou regresivnost těchto změn. Po první světové válce roste iluzivnost rovnoprávnosti, kterou garantuje ústava nové republiky (Bahenská – Heczková – Musilová, 2011).

Od 20. let 20. století došlo ke zvýšení počtu profesně aktivních žen a změnám životního stylu. Ženy vstupují do vrcholné politiky a do veřejného života nastoupuje nová generace vysokoškolsky vzdělaných žen, které podnítily veřejnost k reflexi a objevování ženské identity (Bahenská – Heczková – Musilová 2011). Nastaly bouřlivé diskuze o reformě rodinného práva, odstranění trestnosti interrupcí a ženských právech zakotvených v první československé ústavě z roku 1920 (Musilová, 2007).

Po roce 1938 se změny ve veřejném životě dotkly zásadního uvažování o postavení žen ve společnosti. V obsazeném pohraničí se etabloval nacistický režim, který pronikl do všech struktur společnosti nevyjímaje ženské hnutí. Ženě bylo vymezeno úzké pole působnosti zahrnující pouze domácnost a výchovu dětí. Hlavní důraz byl kladen na mateřství, které bylo povinnou etapou v životě ženy. Naopak docházelo ke zpochybňování profesní aktivity žen, které vyústilo v jejich vytlačování z trhu práce. Ženy v tomto období zastávají spíše stanovisko udržení stávající stavu, nežli prohlubování ženské emancipace. Stanovisko se postupem vývoje totalitárních tendencí na našem území vytrácelo a snaha o rovný přístup zcela vymizela i přes panující československou demokracii (Bahenská – Heczková – Musilová, 2011).

Období okupace v letech 1939–1945 se stalo složitým v otázce ženské emancipace. Pro rozvoj emancipačního hnutí panovaly těžké podmínky, které souvisely například s činností udavačů a konfidentů. Společnost měla problém s obstaráváním potravin a panoval zde strach a riziko ze shromažďování většího počtu osob na jednom místě. Mnohé aktivistky si situaci nepřipouštěly a řada z nich se zapojila do odboje (Bahenská – Heczková – Musilová, 2011). Během druhé světové války se význam placené práce stal emancipačním faktorem. V době protektorátu se tisíce žen v rámci pracovního nasazení uplatnilo v továrnách, především pak zbrojním průmyslu, kam je přikázala okupační správa. Ženy měly vlastní příjem peněz a získávaly pocit svobody a sebeurčení (Nečasová, 2011).

Charakteristické bylo, že ženskému problému byl nadřazen problém občanský, kdy se bojovalo proti vyššímu společnému nepříteli. Toto pojetí ženské emancipace panovalo dlouhá léta a přetrvávalo i po roce 1989. Ženy se primárně věnovaly rodině a chodily do zaměstnání. Politická a profesní kariéra nebyla u nich budována. Ženy vnímaly svůj plat jako příspěvek k hlavnímu platu muže a byly neustále ujišťovány, že jsou rovnoprávné a emancipované. To se projevovalo především tím, že mohly nejen studovat a chodit do práce, ale zároveň se starat o domácnost (Osvaldová, 2004).

2.5 Český feminismus v současnosti

O feminismu se hovořilo vždy jen sporadicky a spíše v souvislosti s veřejnými články o problematice rodiny a mezilidských vztahů. Koncem 80. let se objevují některé tabuizované otázky, například sexismus a feministické hnutí, ale až v 90. letech se feminismus objevuje jako skutečné téma. K tomu přispělo Centrum pro Gender Studies, které slouží jako knihovna, archív a vzdělávací a přednáškové centrum. Členky Centra se postupně dostaly do pozornosti médií svými publikacemi a články s tématem feminismu. Mezi členky, které působily v Centru pro Gender Studies, řadíme socioložku Hanu Havelkovou, Alexandru Berkovou, Janu Hradilkovou a také třeba socioložku Jiřinu Šiklovou, zakladatelku centra (Jíchová, 2014).

Na počátku 90. let představoval feminismus pro většinu společnosti další -ismus, a tedy ideologii. Jedním z důvodů bylo mimo jiné to, že jde zároveň o teorii, politické hnutí. Osvaldová to vysvětluje tím, že *české prostředí nebylo připraveno nezaujatě vnímat feministické teorie, které byly součástí paradigmatu svobodných společností* (Osvaldová, 2004: 53). K tomuto výkladu a vnímání feminismu přispěla média, která akcentovala především radikální a provokativní výstřelky feminismu, např. zařamování do tématu sexuálního harašení či politiky nesprávně nazývané jako „pozitivní diskriminace“. Došlo tedy k tomu, že ženy, především starší generace, nerozuměly požadavkům feminismu a nabývaly dojmu, že řeší vykonstruované a umělé problémy (Osvaldová, 2004).

Působení stoupců feminismu přispělo k překonání dosavadní biologické chápání pohlaví, který nahradil společensko-vědní koncept genderu (Šmausová, 2002). Feminismus v českém prostředí se vyvíjí v několika směrech a má své vlastní prostory. Na akademické půdě vznikají výuková centra (Centrum pro Gender Studies, Centrum studií rodu FF UK, aktivní je také Masarykova univerzita) a o feminismu se otevřeně hovoří.

Vycházejí časopisy (např. *Aspekt*), odborná literatura zaměřující se na ženskou otázku (Naše prababičky feministky, *České ženy v 19. století*), a překládají se klasická feministická díla, např. *Dívčí válka s ideologií* (Osvaldová, 2004).

Už za dob komunistické éry nastala tzv. feminizace ve školství, zdravotnictví, obchodu a dalším. Ženy však i ve feminizovaných odvětvích dostávají za stejnou práci nižší plat než muži. Problematika platů je stále aktuální. V únoru 2017 Český statistický úřad provedl srovnávací analýzu platů mužů a žen.¹ Stále nalezneme minimum žen ve vedoucích pozicích v hospodářských oblastech a v politických funkcích. O nápravu stavu se snažily předeepsané „kvóty“ zastoupení žen v jednotlivých profesích (manažerské pozice, politické kandidátky).

Postavení žen ve společnosti se z hlediska historické perspektivy změnilo. Proměnily se možnosti vzdělání a zaměstnání žen. Pro ženy i muže v současné společnosti platí stejná lidská práva. Každá žena má právo na svobodný soukromý život, svobodné právo na plánovanou reprodukci a může užívat antikoncepci (Havelková, 1999), přesto jsou oblasti, na kterých je nutné stále pracovat, například sexismus na uměleckých školách, kterým se mimo jiné zabývá feministická skupina Čtvrtá vlna.²

2.6 Možnosti vzdělávání žen a české ženy ve vědě

Technický, společenský a kulturní pokrok v 19. století znamenal také změny ve vzdělávání. V rakouské monarchii bylo více žen než mužů a to znamenalo značný politický potenciál. Přední činitelé emancipačního hnutí pochopili podstatu vzdělání u žen, ze kterých mohou být vlastenci připraveni k boji za národní svébytnost (Lenderová, 2004). S myšlenkou dostupného vzdělání všem přišel již Jan Amos Komenský, ale teprve v 19. století za vlády Marie Terezie mohlo dojít k větší realizaci.

V českém měšťanském prostředí vznikají vzdělávací ústavy, ve kterých jsou samostatné třídy pro dívky. S myšlenkou dívčí školy přišla Bohuslava Rajská, která otevřela svou soukromou školu a podnítila Dr. Karla Slavoje Amerlinga k založení víceúčelového komplexu *Budeč*, ve kterém měla původně být nemocnice, obchody, knihovna, škola a jehož součástí byl soukromý dívčí ústav určený pro zájemkyně od pěti do osmnácti let vedený Bohuslavou Rajskou (Osvaldová, 2004).

---

¹ <https://www.czso.cz/csu/czso/ceske-zeny-berou-nizsi-mzdy>

² <https://www.facebook.com/ctvrtavlna/>

Postupně docházelo k rozšiřování institucí pro vzdělávání žen a dívek, a tím k pomalé emancipaci žen, na níž se podíleli i muži např. František Ladislav Rieger, Josef Friče, Václav Staněk a dále Vojta Náprstek. Významným spolkem byl *Spolek Slované* z roku 1848, který však měl pouze roční trvání. Střediskem emancipačních a vzdělávacích snah se stal *Ženský výrobní spolek*, jenž se podílel na založení první dívčí průmyslové školy zaměřené na potřeby dívek z nižších vrstev (Neudorflová, 1999). Přední aktivistkou byla Karolina Světlá, později Emilie Bártová a počátkem 90. let Eliška Krásnohorská. Sdružení přispělo ke vzniku výrobních spolků, které zabezpečily živobytí svobodným a ovdovělým ženám (Osvaldová, 2004).

Další významný spolek, který se sdružoval kolem osoby Vojty Náprstka, byl *Americký klub dam*, jehož hlavními tématy byly technické pokroky pro domácnost (kleště na cukr, postel na kolečkách, stroj na lisování zeleniny, šicí stroj, vaření na plynu) a ženské hnutí v angloamerickém kontextu. Klub byl roku 1870 zrušen, ale nadále pokračoval ve své činnosti pod názvem Bývalý americký klub dam (Osvaldová, 2004). Na rozvoj ženských spolků měly vliv české noviny a časopisy, které o spolcích kladně informovaly veřejnost a publikovaly články předních českých aktivistek. Jednalo se o Národní noviny, Politiku, Národní listy, Svobodu, Posla z Prahy a časopis Ženské listy. Ženské listy neměly zpočátku dobrý ohlas, ale po výměně vedení začal v roce 1873 pravidelně vycházet a jeho redaktorkou se stala Eliška Krásnohorská (Horská, 1999).

Po vzoru Gymnasia Minerva z roku 1890 začalo koncem 19. století v Čechách a na Moravě vznikat několik akademicky zaměřených škol. Gymnaziální osnovy musely studentky zvládnout za pět let narozdíl od chlapců, kteří měli učivo rozložené do osmi let. Absolventky Minervy se stávaly učitelkami a zapisovaly se na Karlovu univerzitu nejprve jako hospitantky, později jako posluchačky. Ženy studovaly především filosofii, filologii a medicínu. Projekt ženského vzdělávání a ženské emancipace podporoval i Tomáš Garrigue Masaryk, který měl zájem o ženskou otázku již od počátku své vědecké kariéry (Osvaldová, 2004).

Tomáš Garrigue Masaryk byl po zvolení do říšské rady nejaktivnějším obráncem rovnoprávnosti žen v oblasti vzdělání a politiky. Požadoval, aby dívky mohly navštěvovat univerzitní fakulty a měly možnost členství v politických stranách a možnost volit. Náзор volebního práva žen zastával také Václav Klobáček, Václav Choc. V roce 1912 byla ženám oficiálně povolena účast v politických stranách a spolcích. První ženou zvolenou za Národní stranu a první poslankyní ve střední Evropě byla Božena Viková-Kunětická. Zvolení bylo pouze teoretické, protože zasedání se nemohla účastnit z důvodu nepovolení vstupu do českého sněmu. Za první zvolenou byla oficiálně zvolena a jmenována členkou Československé akademie v roce 1918 Eliška Krásnohorská. Další zvolenou byla Františka Plamínková, která měla na rozdíl od dřívějších emancipatistek občanské povolání, byla učitelkou a roku 1918 vstoupila do Československé strany národně socialistické (Osvaldová, 2004).

Zajímavým projektem, který vychází ze semináře realizovaného Centrem genderových studií na FF UK v Praze pod vedením doc. Libuše Heczkové, PhD., Evy Kalivodové, PhD., Kamily Remišové – Věšíňové, PhD., Kateřiny Svatoňové, PhD, je *Ženy ve vědě do roku 1945*.³ Cílem je projektu je vytvoření databáze žen, jejichž přínos byl významný v různorodých odborných disciplínách a oblastech. Autorky usilují o genderové doplnění vědy a odborné práce do roku 1945. Projekt je stále aktuální a lexikografická hesla nadále doplňována.

Ženy vstoupily do vědy výrazněji až v druhé polovině 20. století. V minulosti i v současnosti je stále věda doménou mužů. Ženy se dříve ve vztahu k vědě ocitaly nejčastěji v pozici předmětu zkoumání nebo ohrožení vědy a společnosti jako takové.

Současné vědě a výzkumu vévodí dva transformační ideály. „Akademický kapitalismus“ (Slaughter, Leslie, 1997), který odkazuje k ideálu vědy ve Spojených státech a zdůrazňuje propojení vědeckých institucí a soukromého sektoru. Na jedné straně se jedná o transformaci vědění do duševního vlastnictví (patentů) a na straně druhé zdůrazňuje podnikatelského ducha jednotlivých vědeckých institucí i výzkumníků. Dalším ideálem je kultura auditu (Strathern, 2000), která je příznačná především pro Velkou Británii. Středem zájmu kultury auditu je hodnocení výzkumu, jejich vědecký a společenský přínos. Otázka žen ve vědě se netýká pouze schopností, možností a ambicí samotných žen, ale také orientace a ambice vědy. Současná vědní pracuje s konceptem homogenního pole přírodních a technických věd, který pak staví jako obecnou normu výzkumu, vývoje a inovace (Stöckelová, 2008).

---

³ http://albina.ff.cuni.cz/index.php/Hlavn%C3%AD_strana

Stále přetrvává genderová dominance mužů ve vědě. V současnosti ale přibývá aktivit, které se to snaží změnit, např. projekt L'Oréal Pro ženy ve vědě, Cena Milady Paulové nebo Mezinárodní den žen a dívek ve vědě, který vyhlásilo Valné shromáždění OSN na den 11. února. Mezinárodní den žen a dívek ve vědě má za cíl podpořit ženy ve výzkumné činnosti a obhájit jejich zásadní roli ve vědeckém světě. Národní kontaktní centrum – gender a věda nechalo zpracovat monitorovací zprávu za rok 2014, ze které vyplývá, že na vysokých školách studuje více žen než mužů (na magisterském stupni studia je 60% podíl žen). V doktorském studiu je však podíl žen menší (je jich méně než polovina), ale oproti roku 2012 jejich podíl vzrostl o 6%. Dalším zajímavým faktem je, že v roce 2014 bylo mezi vědci jen 27% žen, což bylo nejméně od roku 2001. Ženy demotivuje výše platu, v níž zůstávají v porovnání s mužskými kolegy stále znevýhodněny, což vyplývá ze studie Ženy ve vědě a technice, která podrobně rozpracovala otázku nízkého finančního ohodnocení žen. Toto tvrzení potvrzují i údaje Českého statistického úřadu, podle kterých mají české vědkyně v průměru o 24,1 % nižší plat než čeští vědci. Klesající zastoupení žen je výraznější u technických a přírodovědných oborů (Čadrová, 2016).

3 Kritická analýza diskurzu

Pro analýzu textů v praktické části práce byla zvolena metoda CDA (Critical Discourse Analysis). V následující kapitole si CDA představíme, charakterizujeme, objasníme si základní pojmy a získáme informace o jejím vzniku. Největší pozornost věnujeme diskursivně-historické metodě (DAH) Ruth Wodakové, neboť ji následně aplikujeme na texty z korpusu. Jedná se o metodu, která je v ČR využívána různými obory, např. politologií, sociologií, lingvistikou, historií nebo mediálními studii. Analýzy se věnují např. politickému diskurzu (Röhrich, 2008); rasismu (Homoláč, 2009); (Homoláč – Karhanová – Nekvapil, 2003) nebo mediálním diskurzem.

V současnosti se často v humanitních, filologických či přírodovědných oborech setkáváme s dvěma tendencemi, které lze propojit. Na jedné straně se jedná o specifikované a specializované výzkumy, které se zaměřují na detailní analýzu nebo rozpracování konkrétního fenoménu v rámci jednoho vědeckého odvětví či přístupu. Na druhé straně se objevuje snaha o zasazení zkoumaného problému do širšího kulturně historického či sociálního rámce prostřednictvím interdisciplinárního přístupu, který je založený na kooperaci různých disciplín.

Kritická analýza diskurzu (CDA) plně nenáleží žádné konkrétní disciplíně, ve které by měla jednoznačný původ. Nikdy nenabízela jedinou specifickou metodologii výzkumu. CDA se orientuje na různá data a metodologie. Atribut kritická směřuje k filozofii (kritická a obecně normativní teorie), pojem analýza odkazuje k obecné metodě a pojem diskurz k analyzovanému objektu. Jednotlivé přístupy CDA spojuje zájem o diskurz v různých rovinách a v různých pojetích.

Nyní je nutné definovat samotný pojem diskurz. Prokopová definuje diskurzy *jako texty v širokém slova smyslu založené na přenosu, sdílení a opakování informací, jejichž význam je spoluutvářen pomocí stylizace a intencionality autora, stejně jako interpretace příjemce, texty kontextově zapojené do konkrétního sociálního a kulturního prostředí, vyznačující se koherencí jednotlivých formálních i sémantických prvků, intertextovými vztahy a institucionální vázaností na organizaci (mocenských) vztahů mezi jednotlivci nebo skupinami projevenou prostřednictvím schematičnosti textu v rámci ustálených typů (žánrů, narativů, argumentace, komunikačních situací apod.)* (Prokopová, 2014: 5).

Diskurzivní analýza je založena na úzké metodologické spolupráci vědních oborů (výzkumy v oblastech historie, politologie, sociologie, antropologie, psychologie a studium jazykového a obecně kódového systému až po sémiotiku, sémantiku, komunikaci, pragmatiku a sociolingvistické zaměření na produkci, přenos a percepci komunikátu). Zároveň nelze opomenout historické a sociokulturní pozadí sledovaného diskurzu (politického, mediovaného, diskurzu lékařů, humanitních a přírodních badatelů aj.) Nelze ji tedy vnímat jako vyhraněnou disciplínu, ale jako teoreticky a metodologicky heterogenní oblast.⁴

V kriticko-analytických diskurzivních přístupech lze rozvíjet a testovat:

- **dialekticko-relační přístup Normana Fairclougha** čerpající z konceptu marxistické filozofie a diskurzivního přístupu Michela Foucaulta a metodologie systémové funkční lingvistiky M. A. K. Hallidaye;
- **sociokognitivní pojetí Teuna A. van Dijka**, které klade důraz na kognitivní a psycholingvistickou rovinu reprezentací a asymetričnost diskurzů spatřuje v negativní reprezentaci vnější skupiny „oni“ a pozitivním zobrazení většiny, „nás“;
- **diskurzivně-historický přístup Ruth Wodakové a Martina Reisigla** založený na učení frankfurtské školy, důrazu na socio-kulturní a politický či historický kontext a na různých diskursivních;
- **přístup Thea van Leeuwena** zaměřený na reprezentaci sociálních aktérů (např. vytváření obrazu lídra);
- **přístup korpusově-lingvistický, reprezentovaný například Gerlindou Mautnerovou nebo Paulem Bakerem.**

---

⁴ V českém prostředí bylo vydáno tematické číslo *Studíí z aplikované lingvistiky k CDA* (viz <http://studiezaplikovanelingvistiky.ff.cuni.cz/magazin/2015-6-1-2/>) V příručce z aplikované lingvistiky UCJTK je kapitola o CAD (viz http://www.cupress.cuni.cz/ink2_stat/index.jsp?include=podrobnosti&id=15994), dále viz např. Kritická analýza diskurzu v kontextu korpusové a kognitivní lingvistiky. In: J. Hasil (ed.): *Přednášky z 59. běhu Letní školy slovanských studií*. Praha: FF UK, s. 65–76.

Relativně statická interpretace ideové a událostní struktury daného tématu vzniká na základě analýzy narativů, rolí aktérů a diskurzivních strategií, které se při formování narativů uplatňují. Výsledkem interpretace může být výčet uplatněných manipulativních a persvazivních strategií, které produkují nerovné, mocenské interpersonální vztahy. Obecnějším přínosem diskurzivní analýzy je množina opakujících se témat, což přispívá k poznání obecných principů, na jejichž základě diskurzivní praxe fungují (Prokopová, 2014). Obecně lze CDA charakterizovat několika principy (to řadí CDA k aplikovaným disciplínám); jsou mezioborové a eklektické; společným zájmem je demystifikace ideologie a moci skrze systematické zkoumání sémiotických dat; pozice a zájmy badatelů CDA jsou explicitně formulovány a ke svému výzkumu musejí zastávat sebereflexivní odstup (Wodak – Meyer, 2009: 3). Ruth Wodaková a Michael Meyer navrhuje pro CDA užívání širokého pojmu „škola“ či program, což je užitečné a mnozí badatelé se s tím identifikují (Wodak – Meyer, 2009: 5).

Počátek CDA je spjat se založením časopisu Van Dijka *Discourse and society* (1990) a několika knihami (*Language and Power* od Normana Fairclougha (1989/1991), *Language, Power and Ideology* od Ruth Wodak (1989) a *Prejudice in Discourse* od Teun van Dijka (1984), které byly publikovány současně a vedeny podobnými výzkumnými cíli. V lednu 1991 se konalo malé sympóziu Amsterdamu, na jehož základě se zformovala CDA, a to v podobě sítě odborníků (Teun van Dijk, Norman Fairclough, Gunther Kress, Theo van Leeuwen a Ruth Wodaková) (Prokopová, 2014: 9). Přístupy prezentovalo speciální číslo *Discourse and Society* (1993). K současným časopisům zabývajícím se CDA patří *Critical Discourse Studies*, *The Journal of Language and Politics*, *Discourse and Communication* a *Visual Semiotics*; internetový časopis *Critical approaches to discourse analysis cross disciplines (CADAAD)*. Dále se vydávají kolektivních publikací, např. *Discourse Approaches to Politics, Culture and Society* (editoři: Jo Angury, Andreas Musolff, Johann Wolfgang Unger, Paul Chilton, Ruth Wodaková, 2002) a konají se konference. CDA se postupem času stává uznávanou disciplínou, která je začleněná do osnov kateder po celém světě (Wodak – Meyer, 2009: 3–4).

Již od poloviny 60. a počátkem 70. let 20. století se v humanitních a společenských vědách objevují nové a úzce spojené disciplíny zabývající se diskurzem (části nových oborů/paradigmat/lingvistických pod-disciplín sémiotiky, pragmatiky, psycholingvistiky a sociolingvistiky, etnografie řeči, konverzační analýzy a diskurzní studie/analýzy/studia diskurzu). Jejich společnými aspekty jsou (viz Van Dijk, 2007; Wodak, 2008):

- zájem o vlastnosti „přirozeného“ užívání jazyka skutečnými uživateli jazyka
- zaměření se na *větší jednotky spíše než na izolovaná slova a věty*, a tudíž nové základní jednotky analýzy: texty, promluvy, konverzace, řečové akty nebo komunikativní události
- rozšíření lingvistiky *nad rámec větné gramatiky* směrem ke studiu jednání/akce (action) a interakce
- rozšíření na *neverbální (sémiotické, multimodální, vizuální) aspekty* interakce a komunikace: gesta, obrazy, film, internet a multimédia
- zaměření se na dynamické socio-kognitivní a interakční postupy (moves) a strategie
- studium funkcí (společenských, kulturních, situativních a kognitivních) *kontextů užití jazyka*
- analýza širokého množství *jevů textové gramatiky a užití jazyka*: koheze, anafora, témata, makrostruktury, řečové akty, interakce, střídání replik, znaky (signs), zdvořilost, argumentace, rétorika, mentální modely a mnohé další aspekty textu a promluvy.“ (Wodak – Meyer, 2009: 2)

3.1 Klíčové pojmy

3.1.1 Diskurz

Marek Lapčík (2009) upozorňuje, že u termínu diskurz dochází k jeho implicitnímu zavádění do odborné terminologie bez jasné definice. Lapčík říká, že dochází *k naturalizaci pojmu v rámci oboru „samovolně“* (Lapčík, 2009: 94). Důsledkem je nejasné a nejednoznačné vymezení významu či způsobu použití a chybějící odkaz na původní zdroje. Nový termín je *alibi pro nedostatečnou noetickou nebo metodologickou zakotvenost* (Lapčík, 2009: 94) a dochází k jeho nadužívání. Tímto jevem se zabývá i Ruth Wodaková a Michael Meyer. *Je zřejmé, že ve společenských vědách se použití pojmu text a diskurz hojně rozrůstá... A tak diskurz může představovat vše od historické památky, lieu de mémoire (místo paměti), politiky, politické strategie, vyprávění v omezeném či širším slova smyslu, textu, hovoru, řeči,*

konverzace na dané téma po jazyk per se. Můžeme narazit na pojmy jako rasistický diskurz, genderovaný diskurz, diskurz o (ne)zaměstnanosti, diskurz médií, populistický diskurz, diskurz minulosti a mnohé další – a tak význam diskurzu sahá od žánru po rejstřík či styl, od budovy k polickému programu. Toto nutně přináší zmatek, který vede ke kritice a mnohým nedorozuměním (Prokopová, 2014: 11).

CDA nahlíží na diskurz jako na formu „sociální praxe“. To naznačuje dialektický vztah mezi diskurzivní událostí a situací, případně situacemi, institucí (institucemi) a sociální strukturou (strukturami), které ji konstruují. Diskurzivní událost je jimi utvářena, ale zároveň je ovlivňuje. Diskurz je sociálně konstitutivní stejně jako sociálně podmíněný (vytváří situace, objekty vědění, sociální identitu lidí,...). Konstitutivností pomáhá udržet a reprodukovat sociální status quo, ale také jej může přeměnit.

Diskurz svou sociální podstatou vyvolává důležité otázky moci. Diskurzivní praktiky mohou mít ideologické účinky. Mohou pomáhat produkovat a reprodukovat nerovné mocenské vztahy (např. mezi společenskými třídami, muži a ženami,...) skrze reprezentace věcí a lidí (Fairclough – Wodak, 1997: 258).

Diskurz je vícerozměrným sociálním jevem. Je současně lingvistickým (verbálním, gramatickým) předmětem (smysluplné sekvence či slova nebo věty), jednáním (jako třeba tvrzení či výhrůžka), formou sociální interakce (např. konverzace), sociální praktikou (například přednáška), mentální reprezentací (význam, mentální model, názor, vědění), interakční či komunikační událostí nebo činností (např. parlamentní debata), kulturním produktem (např. telenovela), či dokonce ekonomickou komoditou, kterou lze prodat a koupit (např. román). Jinými slovy, více či méně kompletní „definice“ pojmu diskurz zahrnuje mnohé dimenze a zároveň se skládá z mnoha jiných základních pojmů, které vyžadují definici, tj. teorii, jako například význam, interakce a kognice (Prokopová, 2014: 12).

Pojem diskurz je v odlišných kulturách užíván různým způsobem. V německém a středoevropském kontextu se obvykle rozlišuje text a diskurs jako u textové lingvistiky a rétoriky. V anglicky mluvících zemích se pojmu diskurz užívá jako pro psané, tak i pro mluvené texty (viz Gee, 2004; Schiffrin, 1994). Pojmem text označuje konkrétní ústní promluvy a psané dokumenty (Wodak – Meyer, 2009: 6).

3.1.2 Kritika

Při studiu jazyka byl termín ‚kritický‘ poprvé použit, aby charakterizoval přístup, který se nazýval Kritická lingvistika (Fowler a kol., 1979; Kress a Hodge, 1979). Užití jazyka může vést k mystifikaci společenských událostí, jež mohou objasnit systematické analýzy. Cílem kritických teorií, tedy i CDA, je produkce a sdělení kritických znalostí, které umožňují lidem emancipaci od forem nadvlády skrze sebereflexi. Kritické teorie se nesnaží pouze o popis a vysvětlení, ale také o vykořenění určitých druhů falešných představ.

CDA preferuje mezioborové práce, díky nimž lidé pochopí, jak jazyk funguje při tvorbě a přenosu vědění, při organizaci společenských institucí či výkonu moci (viz Graham, 2002; Lemke, 2002; Martin a Wodak, 2003). Záměrem kritiky v analýze diskurzu je explicitnost pozic, výzkumných zájmů a hodnot a transparentnost kritérií. Neočekává se omluva za kritický postoj své práce (Wodak – Meyer, 2009: 7).

DHA v sobě zahrnuje řadu otázek, včetně etnických předsudků, rasismu, antisemitismu, minulosti, evropské veřejná sféra, politiky. Wodaková a DHA čerpá z různých zdrojů a vychází z frankfurtské kritické teorie školy (Forchtner, 2015).

3.1.3 Ideologie

Centrem zájmu CDA jsou spíše implicitní postoje, které se v diskurzu často nepřímou vyjadřují prostřednictvím metafor a analogií (Lakoff, 1987; Lakoff a Johnson, 1980, 1999). Dominantní ideologie se čtenáři jeví jako neutrální, neboť jsou založené na společensky rozšířených sociálních normách. Organizace, které chtějí moc, se pokoušejí ovlivnit ideologii společnosti, a tím společnost přiblížit k určitému stavu. Pro vana Dijka (1998) představují ideologie „pohledy na svět“, které utvářejí „společenské poznání“. Jsou to schematicky organizované komplexy zpodobnění a postojů s ohledem na jisté aspekty společenského světa (van Dijk, 1993: 258).

3.1.4 Moc

Pro CDA je moc dalším podstatným konceptem, protože častým jádrem analýzy je užití jazyka lidí u moci a dalších, kteří jsou svým sociálním chováním zodpovědní za existenci nerovnosti. Ve středu zájmu badatelů je způsob, jakým diskurz (re)produkuje nadvládu (zneužití moci jednou skupinou nad ostatní, diskurzivní vzdorování ovládané skupiny). CDA tedy zkoumá lingvistické projevy moci, vyjádření, ustanovení, legitimizování sociální nerovnosti užitím jazyka, případně v diskurzu.

Vztah mezi sociální mocí a jazykem je stálým tématem nejen v CDA (Fairclough, 1989/1991; Wodak, 1989), nýbrž i v sociologii (Bourdieu, 1991) a sociolingvistice (např. NG a Bradac, 1993; Talbot, 2003; Young a Fitzgerald, 2006). Důležitým hlediskem spojeným s mocí je fakt, že text není zpravidla prací jedné osoby. V textech jsou odhalovány diskurzivní rozdíly, stopy odlišných diskurzů a ideologií, které bojují o nadvládu. Moc je částečně zakódována uvnitř textu a určena diskurzem a žánrem (Prokopová, 2014).

3.2 *Diskurz a Michel Foucault*

Michel Foucault poukázal na mocenský potenciál diskurzu a zproblematizoval autoritu tzv. režimů pravdy. Zpočátku se věnoval samotné struktuře diskurzu (archeologická metoda) a později mocenským vztahům (genealogická metoda). Poukazuje na sociální a mocenskou podmíněnost diskurzu a na jeho mocenský a sociálně-konstruktivní rozměr. Sociálně-konstruktivní činnost diskurzů představuje soubor sociálních praktik, které systematicky vytvářejí objekty, o kterých diskurz vypovídá (diskurzivní praxe) (Foucault, 2002). Koncept diskurzu a způsoby jeho kontroly z pozice moci rozvinul v *Archeologii vědění* (1961, česky 2002) a také v přednášce *Řád diskurzu* (1971, česky 1994). Foucault neredukuje diskurzy pouze na jazyk v užití, ale zdůrazňuje reflexi vztahů, které zakládají modalitu užití a které se proměňují v čase (archeologická metoda).

Diskurz je utvářen tzv. *diskurzivní a nediskurzivní formací* (Foucault, 2002: 244). Diskurzivní formace říká, co je obsahem diskurzu a nediskurzivní formace ovlivňuje způsob, jakým je obsah utvářen a prezentován. Tento způsob se odvíjí od svazku vztahů, které se ustavují *mezi institucemi, ekonomickými a společenskými procesy, formami chování, systémy norem, technikami, typy klasifikace a způsoby charakterizace* (Foucault, 2002: 72).

Jádrem genealogické metody je pojmová dvojice moc/vědění. Mocenské účinky diskurzu mohou mít mnoho podob.

Moc působí nejen represivně ve smyslu utlačování nebo stigmatizace jedinců, nýbrž i stimulačně, což je umožněno normalizačním charakterem (Foucault, 2005: 226). Normy vznikají jako produkty tohoto vědění a svůj výraz nacházejí v tzv. dispozitivech, které slouží k určení toho, co je normální a klíčové.

Koncept dispozitivu se objevuje od 70. let jako výraz důrazu kladeného na moc a její působení. Tím se liší od lingvistických struktur zdůrazňovaných dříve. Dispozitiv znamená, jak v souladu s cíli dominantního vědění působit na dané objekty. Hlavní předností dispozitivu je zahrnutí nejazykových elementů, které se podílejí na mocenském působení, do analýzy (Caborn, 2007: 113).

3.3 Diskurz a Jürgen Habermas

Diskurz definuje jako způsob operace s jazykem užívaný v případě, kdy selhává normální způsob komunikace. Účelem diskurzu je objasnění či obnovení nároků platnosti pomocí argumentů, které slouží ke zdůvodnění nebo zamítnutí nároků platnosti. Habermas rozlišuje teoretický diskurz, který je schopný řešit nárok na pravdu a praktický diskurz, který je zaměřený na správnost. Pro Habermase je ideální řečová situace charakteristická tím, že každá dosažená shoda v určitých podmínkách platí jako skutečná.

4 podmínky ideální řečové komunikace:

1. Všichni účastníci diskurzu mají stejné šance pro použití řečových aktů a mohou otevřít diskurz (komukativa, srozumitelnost).
2. Všichni účastníci diskurzu mohou přednést svůj výklad, tvrzení či ospravedlnění a také nárok zpochybnit, zdůvodnit, vyvrátit (konstantiva; pravdivost).
3. K diskurzu jsou připuštěni jen mluvčí, kteří jako jednající mohou používat reprezentativní řečové akty – postoje, pocity, přání (reprezentativa, věrohodnost).
4. K diskurzu jsou připuštěni jen mluvčí, kteří jako jednající mohou používat regulativní řečové akty – rozkazy, odpory, zákazy, sliby, zodpovídání se (regulativa, správnost).

Koncept diskurzu Jürgena Habermase je pro současnou CDA přínosný svým zaměřením na vedení argumentace a jejich pravdivostní a normativní hodnotou (Prokopová, 2014).

3.4 Metody kritické analýzy diskurzu

Metody kritické analýzy diskurzu rozdělujeme na kvalitativní a kvantitativní dle jejich přístupu ke zkoumání diskurzivní reality.

3.4.1 Analýza dispozitivu

O této analýze jsme se již zmínili ve filozofických podkladech CDA. Autorem dispozitivní analýzy je Michel Foucault a do podoby konkrétního metodologického aparátu ji dovedl Siegfried Jäger (viz *Discourse and Knowledge: Theoretical and methodological aspects of a critical discourse and dispositive analysis*, 2001).

3.4.2 Socio-kognitivní přístup

Autorem socio-kognitivního přístupu a jeho hlavním představitelem je Teun A. van Dijk. Socio-kognitivní přístup je charakteristický akcentací sociálně psychologických a kognitivních aspektů v rámci produkce a příjmu diskurzu. Proces produkce a porozumění diskurzu představuje schematizovatelný trojúhelník *diskurz – kognice – společnost*. Diskurz a společnost fungují na základě dialektického vztahu, jehož prostředníkem jsou kognitivní struktury. Socio-kognitivní přístup je charakteristický důrazem na kognici (mentální reprezentace, kognitivní procesy uživatelů jazyka, kterými chápou a produkují diskurz) a na sociální oblast (vědění a ideologie sdílené ve společenství a odrážející se v diskurzech) (van Dijk, 2002: 64).

3.4.3 Diskurzivně-historický přístup

Autorkou diskurzivně-historického přístupu je Ruth Wodakové. Metoda byla konstruována pro zkoumání politického diskurzu před prezidentskými volbami v Austrálii v roce 1986, kdy se objevily stereotypní antisemitské reprezentace kandidáta na prezidenta Kurta Waldheima (Wodak – Meyer, 2002: 18). Diskurzivně-historický přístup propojuje tzv. pole jednání s žánry, diskurzy a texty (Tamtéž: 26). To znamená, že konkrétní jazykové realizace jsou spjaty se vzniklými sociálními situacemi. Metoda klade důraz na analýzu argumentace a kontext analyzovaného diskurzu, který chápe v historických souvislostech. Podrobněji se touto metodou budeme zabývat v samostatné kapitole.

3.4.4 Dialektický přístup k diskurzu

Dialektický přístup k diskurzu je dnes obecně nejrozšířenější (co do používání konkrétních metod) DHA. Autorem dialektického přístupu je Norman Fairclough. Podstatnou tezí je, že se v diskurzích odráží nerovnosti v sociální struktuře či sociální konflikty. Fairclough hledá v diskurzích způsoby manifestace těchto konfliktů, konkrétní formy dominance, diference a rezistence. Kritická analýza diskurzu znamená analýzu dialektického vztahu mezi způsoby označování a ostatními elementy sociální praxe (Wodak – Meyer, 2002: 27).

3.5 Pojetí diskurzu u Ruth Wodakové

DHA zkoumá intertextové a interdiskurzivní vztahy mezi výpověďmi, texty, žánry a diskurzy a také mimojazykové sociální/sociologické proměnné, historii organizace či instituce a rámec situace. Na základě těchto poznatků zjišťuje, jak se diskurzy, žánry a texty proměňují v závislosti na sociopolitickém vývoji dané společnosti. Intertextovost označuje vzájemnou propojenost textu v minulosti i v přítomnosti na základě explicitního odkazování k tématu či hlavnímu aktérovi; na odkazování ke stejným událostem; na aluzích nebo evokacích; na přenosu hlavních argumentů apod. Proces, při němž je prvek vyňat ze specifického kontextu nazýváme dekontextualizací. V případě, že je prvek vložen do nového kontextu, jedná se o proces rekontextualizace, čímž prvek více či méně nabývá nového významu, který se realizuje teprve v úzu (viz Wittgenstein, 1989). Diskurzy jsou otevřené a mnohdy hybridní, a proto dochází k jejich vzájemnému propojení, které nazýváme interdiskurzivitou. „Akčním polem“ [field of action] (Girnth, 1996) rozumíme výsek sociální reality utvářející „rámec“ diskurzu. Akční pole se od sebe odlišují funkcemi diskurzivních praktik.

Wodaková a Reisigl zvolili pro DHA triangulační metodu, která je založená na konceptu „kontextu“ zohledňující čtyři úrovně, které při analýze průběžně zohledňujeme:

1. *širší sociopolitický a historický kontext, do něž jsou diskurzivní praktiky zasazeny a k němuž se vztahují;*
2. *mimojazykové sociální proměnné a institucionální zarámování specifického „kontextu situace“;*
3. *intertextový a interdiskurzivní vztah mezi výpověďmi, texty, žánry a diskurzy;*
4. *bezprostřední, jazykový či vnitrotextový kontext a kodiskurz (co-discourse)*

(Prokopová, 2014: 37)

Postup analýzy DHA

Diskurzivně-historická analýza ideálně postupuje podle osmistupňového plánu.:

1. **Připomenutí a revize dosavadních teoretických znalostí** (tj. (znovu)čtení, shrnutí a revize předchozích výzkumů).
2. **Systematický sběr materiálu a informací o kontextu** (závisí na výzkumné otázce, diskurzech a diskurzivních událostech, sociálních polích, na aktérech, sémiotických prostředcích, žánrech a textech, které jsou předmětem výzkumu).
3. **Výběr a příprava materiálu pro vlastní analýzu** (výběr a třídění dat podle relevantních kritérií, přepis nahrávek apod.).
4. **Formulace výzkumné otázky a domněnek** (na základě studia relevantní literatury a prvního seznámení s daty).
5. **Kvalitativní pilotní analýza** (testuje zvolené kategorie a prvotní domněnky, na základě pilotní analýzy pak dochází k jejich dalšímu zpřesňování).
6. **Detailní případové studie** (primárně kvalitativní, z části také kvantitativní, zahrnující celý objem dat).
7. **Formulace kritiky** (interpretace výsledků, zohlednění relevantního kontextu, ve vztahu ke třem aspektům kritiky).
8. **Aplikace detailních výsledků analýzy** (výsledky mají být, je-li to možné, aplikované, resp. k aplikaci určené) (Prokopová, 2014: 38).

4 Praktická část

4.1 Popis diskurzu

V rámci Týdne vědy a techniky Akademie věd ČR proběhl v Knihovně Akademii věd ČR od 31. října 2015 doprovodný program, jehož část nazvaná „Knihovna snů aneb Oheň pekelný“ představila fotografickou výstavu „Women: Scenes in the library“ (Ženy: výjevy z knihovny). Výstava byla doprovázena přednáškou a cílem bylo představení jedné z nejstarších fotografických technik z 19. století – mokrého kolodiového procesu. Jednou z variant mokrého kolodiového procesu je zhotovování přímých pozitivních obrazů na plechové či skleněné desky.

Autor fotografií Karel Richtr zvolil pro výstavu téma „ženy v knihovně“. Výstava měla původně trvat do 23. prosince 2015, ale nakonec byla 4. listopadu 2015 ukončena vedením Knihovny AV ČR z důvodu kritiky ze strany Genderové expertní komory a Kongresu žen, které označily výstavu za sexistickou. Genderová expertní komora⁵ je nezávislou platformou pro spolupráci s exekutivou, státní správou a samosprávou a jejímž cílem je začlenit genderovou perspektivu do agend státu i soukromého sektoru.

---

⁵ viz <http://gekcr.cz/>. GEK spolupracuje s Českou ženskou lobby, Fórem 50%, Nadace Open Society Fund Praha, Norské fondy, Výbor pro institucionální zabezpečení rovnosti žen a mužů, Sociologický ústav AV ČR. Členové výboru GEK jsou **Veronika Šprincová** (předsedkyně, analytička, lektorka, koordinátorka výzkumných a projektových aktivit), **L'ubica Kobová** (výzkumná a pedagogická pracovnice, Katedra genderových studií, Fakulta humanitních studií UK v Praze), **Blanka Nyklová** (vědecká pracovnice v NKC – gender a věda), **Tomáš Pavlas** (člen Radě vlády pro rovnost žen a mužů a jejich přidružených výborech, vyučuje kurz Kritická mužská studia na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy), **Petr Pavlík**. V kontrolní komisi působí Petra Havlíková, Marcela Linková, Radan Šafařík. Expertkami a experty GEK jsou Monika Skopalová, Drahomíra Zajíčková, dříve Fischlová, Jana Jedličková, Pavla Špondrová, Anna Babanová, Kateřina Cidlinská, Jaroslava Devine Mildorf, Petra Havlíková, Alena Ortenová, Lenka Šebelová, Pavel Dvořáček, Marie Pospíšilová (Dlouhá), Jana Smiggels Kavková, Zdeněk Sloboda, Petra Kubálková, Jiří Procházka, Marcela Linková, Lenka Simerská, Blanka Vosecká Veselá, Dita Jahodová, Jana Dvořáčková, Kateřina Machovcová, Soňa Štrbáňová, Iva Šmídová, Vanda Černoorská, Petra Kutálková, Zuzana Uhde, Alena Křížková, Jaroslava Hasmanová Marhánková, Zdeňka Kalnická, Viola Parente-Čapková, Libora Oates-Indruchová, Klára Vlčková, Anna Oravcová, Eva M. Hejzlarová, Jana Benešová, Zuzana Labudová, Lucie Storchová, Irena Smetáčková, Hana Tenglerová, Miroslava Čechová, Veronika Šprincová, Blanka Nyklová, Tomáš Pavlas, Petr Pavlík, L'ubica Kobová. Oblasti jejich vědeckého zájmu jsou diskriminace a menšiny, ekonomika, genderové audity, generové podmíněné násilí, kultura, LGBTI, média a komunikace, mezinárodní vztahy a rozvoj, migrace, moc a rozhodování, muži a genderová rovnost, práce a zaměstnání, právo a spravedlnost, rodina a mezilidské vztahy, sexualita, sport, škola a vzdělávání, školení, věda a výzkum, veřejná politika a gender, mainstreaming, zdraví a reprodukční práva, životní prostředí.

Kongres žen⁶ je neziskovou a nevýdělečnou iniciativou sdružující organizace, instituce a osobnosti z neziskového, akademického, uměleckého, veřejného i soukromého sektoru. Cílem je zlepšit prosazování rovných šancí pro ženy a muže na všech úrovních – tedy v institucionální rovině, na trhu práce, v rodině i ve společnosti.

Ukončení výstavy vyvolalo četné diskuze v mediálním prostředí. Oficiální vyjádření vydali fotograf výstavy Karel Richtr, Knihovna AV ČR a Genderová expertní komora spolu s Kongresem žen. Návazně byla v médiích vydána jak stanoviska na podporu zachování výstavy, tak na podporu jejího zrušení. Zrušení výstavy negativně přijali **Tomáš Baldýnský** (novinář; Reflex), **Ondřej Neff** (spisovatel, novinář; Lidové noviny), **Silvie Lauder** (novinářka; Respekt), **Mirka Spáčilová** (filmová a televizní kritička; iDnes.cz), **Jan Šída** (novinář, Právo), **Martin Zvěřina** (novinář; Lidové noviny),

---

⁶ viz <http://kongreszen.cz/>. Zakládajícími členkami byly Anna Kárníková, Monika McGarell Klimentová, Marcela Linková a Veronika Šprincová. Členy Programové rady KŽ byli v roce 2013 **Pavlna Kvapilová** (moderátorka a konzultantka, bývalá ředitelka divize ČT Nová média), **Michal Komárek** (redaktor, Literární noviny), **Lenka Tréglová** (šéfredaktorka My89.cz), **Lenka Vochocová** (výzkumná a pedagogická pracovnice Katedry mediálních studií Fakulty sociálních věd UK v Praze), **Jana Valdrová** (germanistka a genderová lingvistka, Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity), **Jana Ciglerová** (novinářka, Mladá Fronta Dnes), **Zdeňka Lammelová** (programová koordinátorka Heinrich Boell Stiftung), **Kateřina Smejkalová** (vědecká pracovnice Fridrich Ebert Stiftung Prag), **Soňa Tichá** (analytický odbor, Úřad Rady pro rozhlasové a televizní vysílání), **Petra Havlíková** (koordinátorka programu Ženská práva jsou lidská práva, Nesehnutí), **L'ubica Kobová** (výzkumná a pedagogická pracovnice, Katedra genderových studií, Fakulta humanitních studií UK v Praze), **Hana Tenglerová** (odborná pracovnice, Gender a Sociologie, Sociologický ústav Akademie věd ČR), **Jarmila Balážová** (tisková mluvčí ministra pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu), **Lucia Zachariášová** (vedoucí Oddělení rovnosti žen a mužů, Úřad vlády ČR), **Kamila Zlatušková** (kreativní producentka České televize), **Jana Chržová**, (předsedkyně Českého svazu žen a České ženské lobby), **Nada Straková** (nezávislá publicistka na rodičovské dovolené, bývalá vedoucí internetových projektů týdeníku Respekt), **Jiřina Šmejkalová** (genderová a mediální expertka, Lincoln School of Film and Media, University of Lincoln, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, FSV UK). V roce 2015 byly členy Programové komise GEK **Irena Smetáčková** (katedra psychologie, Pedagogická fakulta UK), **Petr Pavlík** (katedra genderových studií, Fakulta humanitních studií UK), **Petra Janíčková** (manažerka, zakladatelka portálu PráceŽeny.cz), **Jana Ciglerová** (novinářka, MF Dnes), **Jana Smiggels Kavková** (ředitelka, Fórum 50 %), **Monika Ladmanová** (IBM Česká republika), **Vera Budway-Strobach** (vedoucí programu Diversitas, Česká spořitelna), **Petra Nesvačilová** (herečka), **Tereza Niesytová** (produkční a PR specialista, Femedia), **Lenka Papadakisová** (EXPERTIS PRAHA, spol. s r.o. a Moudré podnikání). Hlavními partnery jsou FRIEDRICH EBERT STIFTUNG, Nadace Open Society Fund, Norway grants. Partnery Kongresu žen jsou HEINRICH BOLL STIFTUNG, Francouzská ambasáda v České republice, Dánská ambasáda v České republice. Organizace podílející se na programu UNIPA, FÓRUM 50%, nk c ženy a věda, 2 cats cats, NESEHNUTÍ, SLOVO 21, Genderové informační centrum nora, GrowJOB institute, chzechitas, romea, Osvětová beseda, česká prezidentka, be yours, FULL PELÓN, Intellectus.

Petr Zídek (novinář; Lidové noviny), **Hana Fifková** (sexuoložka a psychoterapeutka), **Marek Gregor** (novinář; Reflex), **Jan Veselý** (novinář, MF Dnes), **Jakub Kvasnička** (novinář; Týden), **Martin Konvička** (politik ODS), **Julie Hrstková** (novinářka; Hospodářské noviny), **Marcela Linková** (socioložka) **Filip Humplík** (politik ODS), **Ivan Brezina** (novinář; g.cz), **Daniela Kramulová** (šéfredaktorka Psychologie dnes), **Pavel Jungwirth** (fyzikální chemik), **Jiří Peňás** (redaktor; Lidové noviny), **Cyril Höschl** (psychiatr, ředitel Národního ústavu duševního zdraví). Zrušení výstavy pozitivně přijali **Barbara Havelková** (genderová expertka), **Nina Fárová** (tajemnice Genderové expertní komory), **Jiří Procházka** (poradenský psycholog), **Tomáš Pavlas** (člen výboru Genderové expertní komory, vyučuje kurz Kritická mužská studia na FHS UK), **Michaela Trtíková Vojtková** (socioložka Národního kontaktního centra), **Johana Chylíková** (feministka a socioložka), **Kateřina Cidlinská** (pracovnice Národního kontaktního centra – gender a věda), **Rad Bandit** (pracovník organizace Jako doma, která se zabývá bezdomovectvím žen), **Lenka Formánková** (socioložka).

Po rozhodnutí o ukončení výstavy v budově na Národní třídě se Knihovna AV ČR snažila nalézt alternativní umístění. Nakonec sám autor Karel Richtr objevil nový prostor pro své fotografie a oznámil otevření výstavy v Galerii Lazarská⁷ pod názvem „Women: Scenes in the Library – Zakázaná výstava“.

---

⁷ Výstava trvala od 16. listopadu do 30. listopadu 2015 a navštívilo jí zhruba 400 lidí (viz https://www.facebook.com/galerielazarska.cz/?hc_ref=PAGES_TIMELINE&fref=nf).

4.2 Pilotní průzkum

Pro analýzu textů jsem zvolila DHA, konkrétně triangulační metodu Ruth Wodakové a Martina Reisigla (2009). DHA má tři rozměry. Pro ilustraci metodu nejprve aplikuji na konkrétní text/y týkající se kauzy uměleckého díla Entropa. Případová studie provedená na mediálních textech je otevřeně instruktážní. Slouží jako návod pro vlastní analýzu. Úvod analýzy je věnovaný popisu diskurzivní události, kontextu vzniku mediálních textů (datum vzniku, příslušnost k diskurzům). Nejčastějšími žánry jsou převážně komentáře a zprávy.

V lednu roku 2009 instaloval výtvarník David Černý umělecké dílo vyrobené na zakázku s názvem Entropa na budovu Justus Lipsius, sídlo Rady Evropské unie v Bruselu, při příležitosti historicky prvního českého předsednictví Evropské unii. V analýze je sledován vývoj mediálního pokrytí „kauzy Entropa“ v průběhu prvního pololetí roku 2009, od okamžiku instalace Entropy na budovu Rady Evropské unie na počátku ledna, až po její předčasný odvoz a následnou instalaci v pražské galerii DOX v červnu 2009. Analýza textů je demonstrována ve dvou tabulkách.

V první tabulce nejprve identifikuji specifické obsahy a témata konkrétního diskurzu. Primárně se zaměřím na koncept umění a politiky. Hlavním tématem bude zejména umělecké dílo Davida Černého Entropa. Poté se soustředím na diskurzivní strategie. Jedná se o tvrzení, argumenty, stereotypy či falešné argumenty, které se nachází v textu. Třetím rozměrem je zkoumání jazykových prostředků a konkrétních kontextově závislých jazykových realizací. Všímám si intertextovosti (parafráze Jiřího Paroubka) a interdiskurzivity (politický diskurs – Václav Klaus, Milan Knížák).

Ve druhé tabulce jsou vypsáni sociální aktéři podílející se na utváření daného diskurzu. Hlavními sociálními aktéry jsou umělec David Černý, Češi, Evropa. U diskurzivních strategií se v nominaci zaměřím na diskurzivní konstrukci sociálních aktérů, objektů/fenoménů, událostí a procesů. V rámci predikace se soustředíme na diskurzivní hodnocení sociálních aktérů/objektů/jevů/událostí/akcí (více či méně pozitivně nebo negativně). David Černý – *stvořil pro bruselskou budovu Rady Evropy Entropu, je vtipný umělec, jeho tvorba má vždycky kontext literární, společenský, satirický, je politicky divoký* (Steigerwald, 2009); Entropa – *výzdoba s pěkným názvem, bude zajímavým testem, jak si moderní (nebo postmoderní, jak chcete) umění stojí, uráží jednotu Evropy; Češi - říkají o Entropě, že je kontroverzní a provokativní umělecké dílo, nejvíce popuzení, odedávna z umění vyháníme provokatéry a šašky, vyslance nevážnosti* (Steigerwald, 2009); Evropa - *zvykla si na drzost a bezbožnost moderního umění, rozumí modernímu umění* (Steigerwald, 2009);

Euroúřednictvo a jeho politici - *budou mít před očima dost čitelnou metaforu evropských marností* (Steigerwald, 2009).

V této části se soustředím na zobrazení moderního umění v textech daného diskurzu. Při analýze argumentace zkoumáme strategie ospravedlnění a zpochybňování nároku na pravdu a normativní správnost (argumenty vlastenectvím, argumenty konvencemi, argumenty působící na city; stereotyp smýšlení o umění).

Z hlediska perspektivizace či diskurzivní reprezentace sledujeme autorův úhel pohledu a vyjádření účasti či odstupu. Rovněž se soustředíme na intenzifikaci nebo zeslabení elokuční síly a tedy epistemického či deontického statusu promluvy.

Uvádím příklady tabulek pro analýzu textu.

	Témata	Koncepty	Argumentace: Tvrzení, stereotypy a falešné argumentační strategie
Umělec David Černý (patrně sám) stvořil pro bruselskou budovu Rady Evropy u příležitosti českého předsednictví uměleckou výzdobu s pěkným názvem Entropa, které už teď říkají kontroverzní a provokativní.	téma 1: České předsednictví v Radě EU téma 2: Dílo Entropa	1: politika 2: umění	1. patrně sám (nedůvěra v autora) 2. výzdoba – ironie 3. pěkný název (hodnocení) 4. říkají kontroverzní a provokativní (argument názory společnosti)
Koho toto umělecké dílo popudí nejvíc, budou asi Češi. Už teď se jejich (neboli	téma 1: kritika Entropy	1: umění, politika	1. asi (není si jistý) 2. hanobí zemi, národ, vlast,

<p>naše) kritika dá odhadnout: kdo to zaplatil, kdo to schválil, že to hanobí zemi, národ, vlast, prezidenta, Unii. Kdo Černého povolal, kdo mu dal, řečeno slovy ing. Paroubka, zadání dílo vytvořit.</p>			<p>prezidenta, Unii (argument vlastenectvím)</p> <p>3. kdo to zaplatil, kdo to schválil, že to hanobí zemi, národ, vlast, prezidenta, Unii (stereotyp státních zakázek)</p> <p>4. kdo Černého povolal, kdo mu dal (parafráze Paroubka)</p>
<p>Nejkrásnější výtka bude znít: Co tím chtěl autor říci? To jako důsledek mnohaleté a vytrvalé školní výchovy k umění: umění je, když někdo složitě a zatajeně říká, co my ostatní řekneme rovnou. Příklad: My bychom řekli, že milujeme vlast, básník to řekne oklikou, vychvaluje oblaka, která nahoře plynou.</p>	<p>téma 1: kritika Entropy</p> <p>téma 2: vlastenectví</p>	<p>1: umění</p> <p>2: politika</p>	<p>1. Co tím chtěl autor říci? (aluze na školní přístup k interpretaci uměleckých děl)</p> <p>2. My bychom řekli, že milujeme vlast, básník to řekne oklikou, vychvaluje oblaka, která nahoře plynou. (stereotyp básnického jazyka)</p>

<p>Černý je vtipný umělec, jeho tvorba má vždycky kontext literární, společenský, satirický. Růžový tank, kojenci na televizní věži. Na tyč pověsil Sigmunda Freuda, Saddáma Husajna dal do akvária, svatého Václava na břicho chcíplého koně.</p>	<p>téma 1: umělecká tvorba Davida Černého</p>	<p>1: umění</p>	<p>1. Černý je vtipný umělec, jeho tvorba má vždycky kontext literární, společenský, satirický (hodnocení, doklad v aluzích)</p> <p>2. chcíplého – expresivita</p> <p>3. Růžový tank, kojenci na televizní věži. Na tyč pověsil Sigmunda Freuda, Saddáma Husajna dal do akvária, svatého Václava na břicho chcíplého koně. (aluze na díla)</p>
<p>Je politicky divoký, nenávidí Klause a Knížáka. O jeho díla se veřejnost zajímá, jsou skutečně dráždivá, nabízejí konflikt a šklebnou provokaci. To vše jsou vlastnosti, které</p>	<p>téma 1: osobnost Davida Černého</p>	<p>1: umění, politika</p>	<p>1. politicky divoký, nenávidí Klause a Knížáka (hodnocení vztahů)</p> <p>2. dráždivá, nabízejí konflikt a šklebnou provokaci. To vše jsou vlastnosti, které</p>

<p>se u nás doma málo nosí - umění je věc vážná, důležitá, vznešená a schválená.</p>			<p>se u nás doma málo nosí (stereotyp konzervativismu)</p> <p>3. umění je věc vážná, důležitá, vznešená a schválená (argument konvencemi)</p>
<p>Ale nevážnost, provokace, recese, mystifikace - jsou už dávno zdomácnělé účinné prostředky moderního umění. V časech francouzských encyklopedistů šokovaly. Pobuřovaly ještě v dobách dadaismu, dnes už ne.</p>	<p>téma 1: atributy umění</p>	<p>1: umění</p>	<p>1. Ale nevážnost, provokace, recese, mystifikace - jsou už dávno zdomácnělé účinné prostředky moderního umění (argument používáním prvků)</p> <p>2. časech francouzských encyklopedistů. Pobuřovaly ještě v dobách dadaismu (aluze na historii)</p>
<p>Šok z absurdnosti a nesmyslnosti dvacátého století je silnější než ze svatého Václava na chcíplé kobyle. Je to jako osud všeho. Moderní umění sílu šok ztratilo, hnusný</p>	<p>téma 1: moderní umění</p>	<p>1: umění</p>	<p>1. Šok z absurdnosti a nesmyslnosti dvacátého století je silnější než ze svatého Václava na chcíplé kobyle (srovnání hodnocením)</p>

<p>Život šokuje víc. Ale neztratilo vtip, satirickou sílu, ironii, škleb a nevážnost.</p>			<p>2. chcíplá (expresivita)</p> <p>3. Život šokuje více než moderní umění (argument událostmi)</p> <p>4. neztratilo vtip, satirickou sílu, ironii, škleb a nevážnost (metafora)</p>
<p>Na drzost a bezbožnost moderního umění si Evropa už zvykla. A nejen to, už mu i rozumí.</p>	<p>téma 1: postoj Evropy k moderního umění</p>	<p>1: umění</p>	<p>1. na drzost a bezbožnost moderního umění si Evropa už zvykla. A nejen to, už mu i rozumí. (falešný argument –pokud ano, nikdo by neprotestoval vůči Evropě)</p>
<p>Černého Entropa bude zajímavým testem, jak si moderní (nebo postmoderní, jak chcete) umění stojí. Kudy půjde náš útok na Černého?</p>	<p>téma 1: přijatelnost moderního umění</p>	<p>1: umění</p>	<p>1. Kudy půjde náš útok na Černého? (řečnická otázka)</p> <p>2. nebo postmoderní, jak chcete (oslovení čtenářů)</p>

<p>Pronásledovali jsme (dokonce u soudu) mystifikaci s atomovým výbuchem, protestovali jsme proti rakouské mystifikaci s havárií v atomové elektrárně v Dukovanech.</p>	<p>téma 1: protesty</p>	<p>1: politika</p>	<p>1. pronásledovali jsme (dokonce u soudu) mystifikaci s atomovým výbuchem, protestovali jsme proti rakouské mystifikaci s havárií v atomové elektrárně v Dukovanech (argumenty mediálními kauzami)</p>
<p>Navrhují: Entropa uráží jednotu Evropy. To se dá rozebírat donekonečna. Provokatéry a šašky, vyslance nevážnosti, odedávna z umění vyháníme. Bulhaři už se uražení cítí. Bulharsko je vážný stát, ne turecký záchod.</p>	<p>téma 1: Entropa téma 2: umělci téma 3: vliv umění</p>	<p>1., 3: umění, politika 2: umění</p>	<p>1. Entropa uráží jednotu Evropy. (argument působící na city) 2. Provokatéry a šašky, vyslance nevážnosti, odedávna z umění vyháníme (falešný argument - nepodložený fakty) 3. Bulharsko je vážný stát, ne turecký záchod (ironie)</p>
<p>Další státy se přidají. Rakušané jistě nenechají své jaderné komíny jen tak. Holanďané svou</p>	<p>téma 1: vliv umění</p>	<p>1: politika, umění</p>	<p>1. státy se přidají, Rakušané jistě nenechají své jaderné komíny jen tak, Holanďané svou zem</p>

zem z moře vyvzdorovali, ale ne pro muslimské věže.			z moře vyvzdorovali, ale ne pro muslimské věže (falešné argumenty – nepodložené fakty)
Z celého toho pobouření bude vidět, proč je umění důležité. Proč je důležitá jeho nehoráznost a proč je pravda umění jiná než pravda států, politiků a jiných mluvčích národů. Neboli co vám řekne umění, nedá se jinak říct.	téma 1: vliv umění	1: umění, politika	1. z celého toho pobouření bude vidět, proč je umění důležité (argument důležitosti umění) 2. co vám řekne umění, nedá se jinak říct (stereotyp smýšlení o umění)
Entropa se před úřadovny Evropské unie hodí. Euroúřednictvo a jeho politici budou mít před očima dost čitelnou metaforu evropských marností. I to pobouření bude užitečné.	téma 1: vliv umění	1: umění, politika	Entropa se před úřadovny Evropské unie hodí. (hodnocení) čitelnou metaforu evropských marností (aluze na Entropu) I to pobouření bude užitečné (falešný argument – není podložené faktem)

<p>Každý má někde svůj turecký záchod. I proti Černému se to může obrátit: umělec Černý je stejně kontroverzní jako politik Klaus. A to není pro tak malou zemi u Alp špatné.</p>	<p>téma 1: osobnost Davida Černého</p>	<p>1. umění, politika</p>	<p>1. každý má někde svůj turecký záchod (aluze na přísloví)</p> <p>2. Černý je stejně kontroverzní jako politik Klaus (hodnocení srovnáním)</p> <p>3. A to není pro tak malou zemi u Alp špatné (hodnocení ČR)</p>
---	--	---------------------------	---

Tabulka 1 Témata, koncepty a argumentace

Sociální aktéři	Predikace	Nominace
David Černý	<ul style="list-style-type: none"> - stvořil pro bruselskou budovu Rady Evropy Entropu - je vtipný umělec, jeho tvorba má vždycky kontext literární, společenský, satirický - je politicky divoký nenávidí Klause a Knížáka - o jeho díla se veřejnost zajímá je stejně kontroverzní jako politik Klaus 	<p><u>vlastní jména</u> David Černý, Václav Klaus, Ing. Paroubek, Sigmund Freud, Saddám Husajn, sv. Václav, Knížák</p> <p><u>deixe</u> my, oni, já</p> <p><u>profesní antroponyma</u> umělec, politik, prezident, autor, básník, encyklopedisté, vyslanec, mluvčí</p>
Entropa	<ul style="list-style-type: none"> - výzdoba s pěkným názvem bude zajímavým testem, jak si moderní (nebo postmoderní, jak chcete) umění stojí - uráží jednotu Evropy - hodí se před úřadovny Evropské unie 	<p><u>ideologická antroponyma</u> ø</p> <p><u>kolektiva</u> Češi, Holanďané, Bulhaři, národ</p>
oni/Češi/my	<ul style="list-style-type: none"> - říkají o Entropě, že je kontroverzní a provokativní umělecké dílo - nejvíce popuzení milujeme vlast - pronásledovali jsme mystifikaci s atomovým výbuchem - protestovali jsme proti rakouské mystifikaci 	<p><u>správní celky, organizace</u> Rada Evropy, Evropa, Bulharsko, vlast, Unie, Dukovany, stát, Alpy</p>

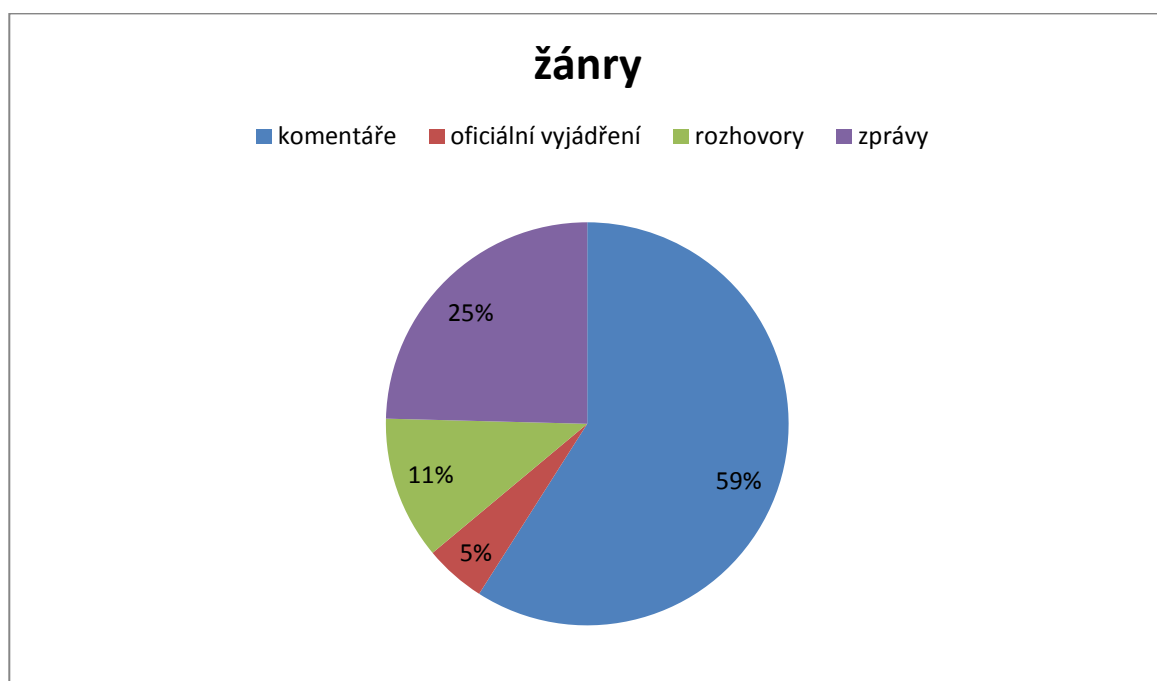
	s havárií v atomové elektrárně v Dukovanech - odedávna z umění vyháníme provokatéry a šašky, vyslance nevážnosti	
Evropa	- zvykla si na drzost a bezbožnost moderního umění - rozumí modernímu umění	
Bulhaři	- cítí se uražení	
Bulharsko	- je vážný stát, ne turecký záchod.	
Rakušané	- jistě nenechají své jaderné komíny jen tak	
Holand'ané	- vyvzdorovali svou zem z moře, ale ne pro muslimské věže.	
Euroúřednictvo a jeho politici	- budou mít před očima dost čitelnou metaforu evropských marností	

Tabulka 2 Sociální aktéři, nominace a predikace

Tato analýza je provedena i u všech textů zařazených do korpusu dikuzí o výstavě Women: Scenes in the Library. U každého oddílu je uvedena závěrečná analýza, která shrnuje výše zmíněné jevy u textů příslušného oddílu. V závěru případové studie je shrnuta diskurzivní událost jako celek.

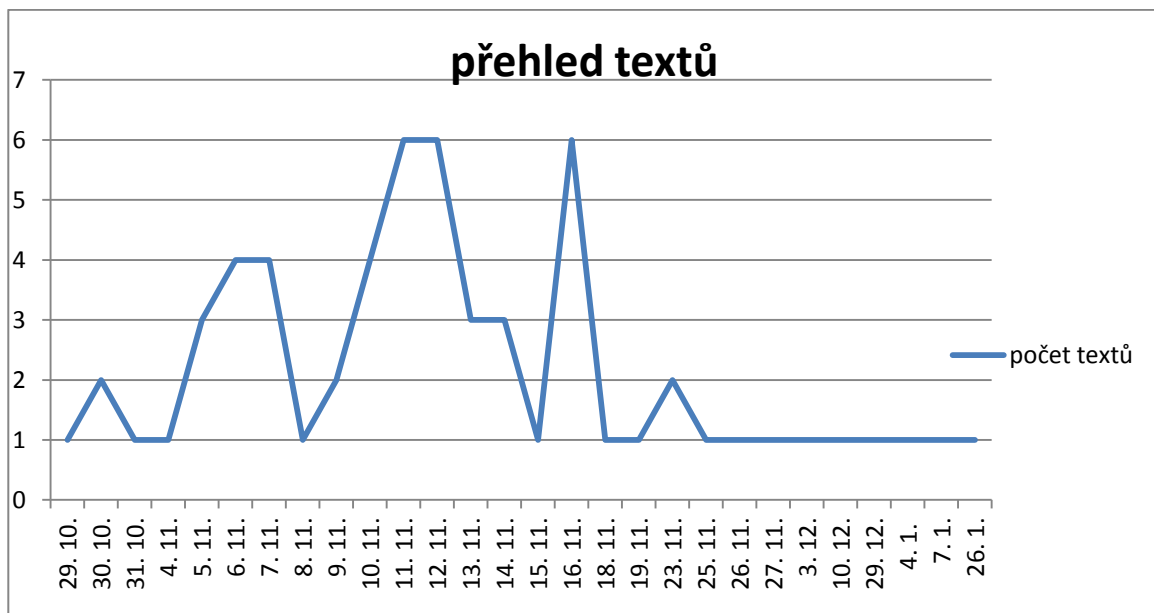
4.3 Výběr textů

Zkoumaný materiál se skládá z oficiálních vyjádření (Karel Richter, Knihovna AV ČR, Genderová expertní komora a Kongres žen), rozhovorů v tištěných a rozhlasových médiích (Karel Richter, Barbara Havelková, Michaela Trtíková Vojtková, Tomáš Pavlas, Cyril Höschl), zpráv z mainstreamových tištěných médií (Lidové noviny, Mladá fronta, Právo, Týden, Blesk, Reflex, Respekt, Hospodářské noviny) a komentářů z tištěných médií – viz tabulka. Nejčastějším žánrem byl komentář (viz obrázek 1 Žánry 61 textů v analyzovaném korpusu). Cílem práce je analyzovat diskurzivní událost jako vývojový celek, tj. zachytit, kdy a jak aktéři do diskurzu vstupují, na koho reagují, případně navazují. Z tohoto důvodu obsahuje korpus větší množství textů, celkem 61. Texty jsou z období 30. října 2015 až 7. ledna 2016, přičemž nejvyšší počet textů byl pozorován v listopadu 2015 (viz obrázek 2 Přehled textů na časové ose). Texty byly převzaty z mediálního archivu Mediasearch⁸.

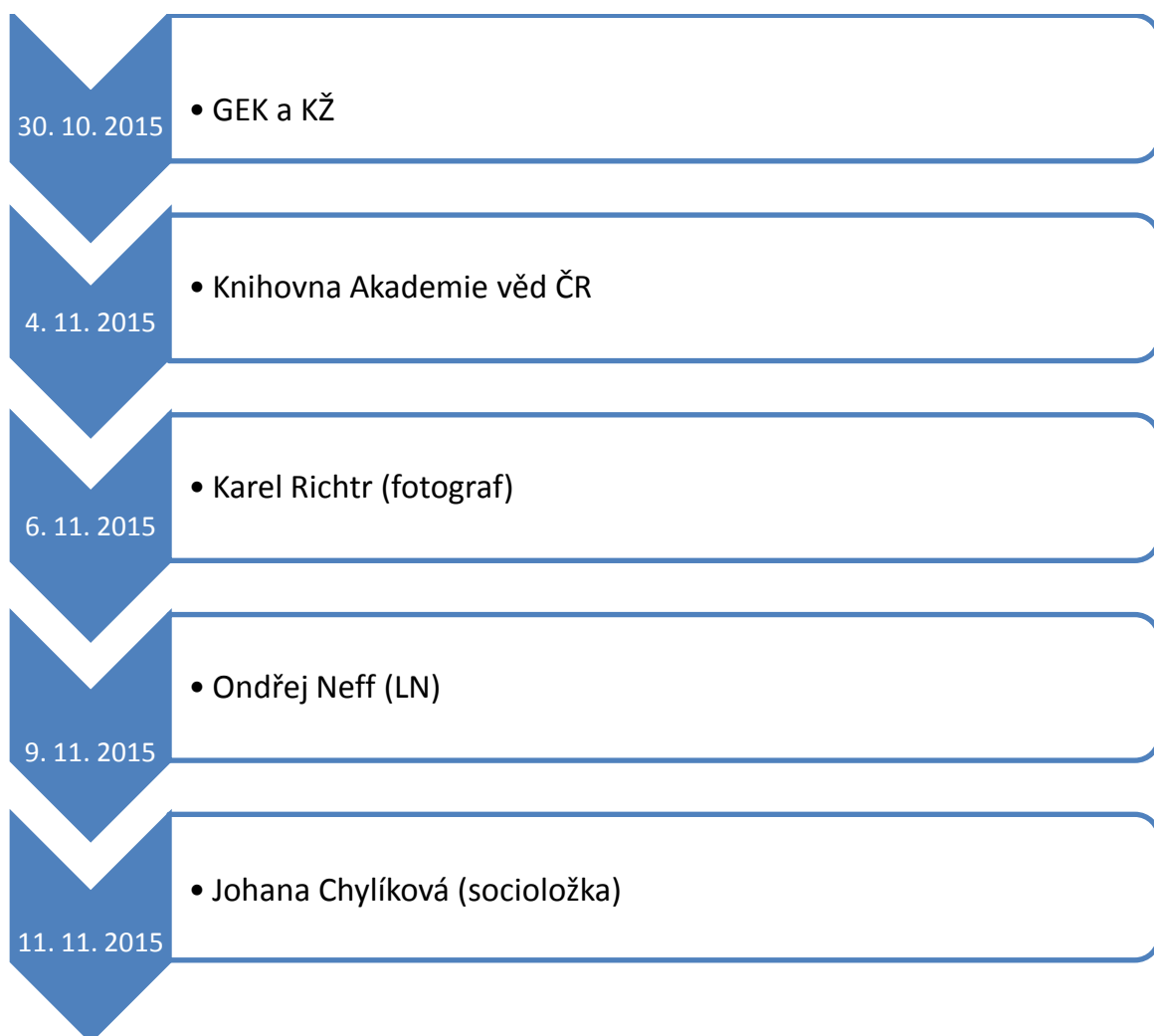
Obrázek 3 Žánry 61 textů v analyzovaném korpusu

⁸ <http://mediasearch.newtonmedia.cz/login.php?r=%2Findex.php&m=-10>

Obrázek 4 Přehled textů na časové ose

Vývoj diskuze odráží následující schéma, které uvádí data vstupu hlavních sociálních aktérů diskurzivní události zrušení výstavy Women: Scenes in the Library do mediálního diskurzu.

Obrázek 5 Vstup hlavních sociálních aktérů do diskurzu.

Pro analýzu textů formuluji následující výzkumné otázky:

1. Jaké argumenty se užívají pro zachování výstavy a jaké pro ukončení výstavy?

Předpokládám, že pro ukončení budou užívány argumenty o stereotypním zobrazování žen a nevhodnosti aktů ve vědeckém prostředí. Pro zachování se podle mého očekávání budou užívat argumenty estetického charakteru a argumenty související s umístěním do programu Týdne vědy a techniky (unikátní technické řešení).

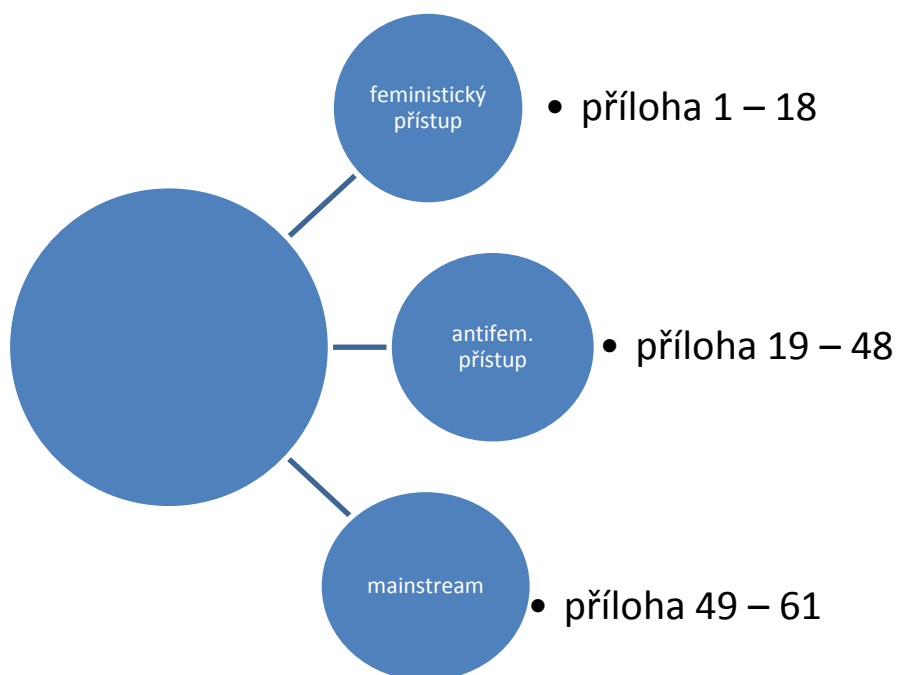
2. Jak se v kauze Women: Scenes in the Library mediálně konstruuje feminismus?

Myslím si, že se bude jednat o negativní zobrazení feminismus vzhledem k tomu, že návrh o přesunutí výstavy podala právě sdružení zabývající se ženskou otázkou a genderem.

3. Jak se texty navzájem ovlivňují v čase během vývoje kauzy? Kdo jsou výrazní aktéři?

Domnívám se, že výraznými aktéry bude fotograf výstavy, GEK a KŽ a Knihovna AV ČR vzhledem k jejich zapojení do organizace výstavy. Předpokládám, že se budou hojně citovat oficiální prohlášení všech těchto aktérů.

4.4 Vlastní výzkum

Obrázek 6 Rozdělení přístupů do příloh

Schéma kategorizuje texty dle charakteru jejich přístupu k diskurzivní události. Každému přístupu bude věnována podkapitola obsahující analýzu jednotlivých textů řazených dle data vydání a závěrečné shrnutí daného přístupu. V přílohách práce se nachází plné znění textů a text Ondřeje Neffa, na kterém je ukázána samotná analýza.

4.4.1 Feministický přístup

Témata: Škála témat je vzhledem k samotné povaze kauzy orientována na genderovou problematiku. Jejich závažnost se ve feministickém přístupu ke kauze zrušení výstavy Women: Scenes in the Library v průběhu času diskuse stupňovala. Od konce října až do 9. listopadu bylo hlavním tématem znepokojení nad uspořádáním výstavy Women: Scenes in the Library v prostorách Knihovny AV ČR. Vedlejšími tématy byly přijatelnost sexismu v české společnosti, umění v AV ČR, popularizace vědy a boj proti stereotypům.

Po mediálním vyjádření Ondřeje Neffa dne 9. listopadu 2015 se ústředním tématem stala kritika jeho reakce, která se poprvé objevila v reakci Barbary Havelkové a následně pak u Tomáše Pavlase, Johany Chylíkové a dalších. Vedlejšími tématy byla svoboda slova a generické maskulinum v médiích. Po rozhodnutí ředitele o přesunu výstavy do jiných prostor se ústředním tématem stal samotný přesun a reakce autora Karla Richtra.

Vedlejšími tématy až do konce ledna byly genderová rovnost ve společnosti, zobrazení žen v médiích, postavení feminismu ve společnosti. Téma zrušení výstavy aktů nebylo již ústřední, ale pouze se na něj odkazovalo jako na podnět pro obecnější úvahy.

Koncepty: V textech feministického přístupu dominantně převažovaly koncepty vědy, umění a feminismu. Koncept vědy je zde podstatný z toho důvodu, že se jedná o popularizační vědeckou akci, kterou pořádá instituce AV ČR a v jejichž prostorách se výstava uskutečnila. Z vědeckého prostředí přicházejí i první výtky k uspořádání výstavy.

Koncept vědy je však v daném diskurzu v rozporu s konceptem umění, který v sobě obsahuje estetickou hodnotu výstavy, přínos fotografické techniky. Hovoří se o nevhodnosti takového druhu umění ve vědecké instituci. Z analýzy vyplývá, že koncept vědy je nadřazený konceptu umění, tj. že některé druhy umění nepatří do některých prostředí a situací.

Oba dva koncepty zastřešuje koncept feminismu, který se stal ústředním, protože z něj pramení kritika výstavy. Je zde zahrnuta degradace žen, sexismus, genderová nevyváženost složení přednášejících, postavení žen ve vědě. Všechny koncepty jsou propojené a vzájemně se prolínají, díky čemuž vzniká spor na základě nevhodnosti umělecké výstavy takového druhu na akademické půdě.

Nominace: V analyzovaných textech se objevovaly⁹

- vlastní jména

Kateřina Cidlinská, Veronika Šprincová, Eubica Kobová, Blanka Nyklová, Tomáš Pavlas, Petr Pavlík (zástupci GEK), **Jiří Drahoš** (předseda Akademie věd ČR), **Rudy Giuliani** (exstarosta New Yorku), **Lenka Formánková** (socioložka), **Barbara Havelková** (právnička vyučující na Oxfordské univerzitě), **Juraj Hvorecký** (vědecký pracovník Filozofického ústavu AV ČR), **Vojtěch Hynais** (autor Paridova soudu), **Inseminátor** (autor vulgárního emailu adresovanému pro Kongresu žen), **Anna Kárníková, Monika McGarrell Klimentová, Marcela Linková** (zástupci KŽ), **Tomáš Klvaňa** (ironický novinář), **Martin Krummholz** (historik umění z Ústavu dějin umění AV ČR), **Lady Gaga** (populární v lesbickém hnutí), **Masaryk** (velebený jako tatíček osvoboditel), **Radek Mikuláš** (vědecký pracovník z Geologického ústavu AV ČR), **Ondřej Neff** (profesor Možný; novinář), **Karel Richtr** (amatérský fotograf), **Sheryl Sandberg** (provozní ředitelka Facebooku, autorka knihy *Opřete se do toho*), **Nikolaj Savický** (novinář, který ironizuje sexismus v umění), **Karla Šlechtová** (ministerně pro místní rozvoj), **Hana Sychrová** (členka Akademické rady

---

⁹ Nominace jsou řazeny abecedně a jsou zde vyjmenovány všechny, které se objevily v textech vytvořeného korpusu.

Akademie věd ČR), **Michaela Trtíková Vojtková** (ze Sociologického ústavu AV ČR a členka Rady pro popularizaci vědy), **Justin Trudeau** (kanadský premiér, který má ve svém kabinetu 50% žen), **Emma Watson** (herečka, která zahajovala kampaň za ženská práva HeForShe ve funkci ambasadorky dobré vůle pro OSN).

- deixe

já, my, on, ona, oni, ony, vy

- profesní antroponyma

akademici, akademičky, ambasadorka, autor, autorky, bioložka, doktor, dramaturg, eurokomisařka, fotograf, fyzik, fyzička, historik umění, holič, chemik, chemička, komentátoři, kritici, kurátor, kurátorka, ministr, ministryně pro místní rozvoj, modelky, novináři, odbornice, politici, poslanec, právníci, právnička, premiér, prezident, prezidentka, přednášející, psychologové, psycholožky, publicista, ředitel knihovny, ředitelka, socioložka, spisovatel, studenti, studentky, teoretici umění, vedení AV ČR, veřejní činitelé, vědci, vědecký pracovník, vědkyně, zaměstnanci, zaměstnankyně, žurnalisté.

- kolektiva

akademici, akademičky, amazonky, civilizace, Češky, členky, členové, člověk, čtenáři, čtenářky, dámy, děti, diskutéři, diskutující, dívky, fanatičky, gayové, generace, chlapi, lesby, lidé, matky, média, menšina, milenky, muži, návštěvnice, návštěvníci, odpůrci, oponenti, oponentky, osazenstvo, osoby, otcové, příznivci, publikum, respondenti, rodiče, rodiny, Romové, společnost, vědecká obec, veřejnost, Vietnamci, zoufalkyně, zástupci, zástupkyně, ženy, živitelé.

- ideologická antroponyma

aktivistky, elita, elity, feministé, feministky, fundamentalisté, ideolog, komunisté, komunistky, předáci, pseudovědkyně, radikálové, soudruh, tatíček osvoboditel, uprchlíci.

- správní celky, organizace

Afrika, Akademická rada Akademie věd ČR, Akademie věd ČR, Amerika, Amnesty International, Británie, Brusel, Centrum pro výzkum veřejného mínění, Centrum psychologicko-sociálního poradenství Středočeského kraje, Česká akademie věd, Knihovna AV ČR, Česká republika, Česko, Český rozhlas Plus, demokratická společnost, Dívčí akademie, Evropa, evropské státy, Evropská unie, Facebook, Filozofický ústav Akademie věd ČR, galerie, Gay Pride, Genderová expertní komora, Geologický ústav Akademie věd ČR, HeForShe, IDNES.cz, Islámský stát, Kolumbijská univerzita, Kongres žen, LA Times,

Lidové noviny, Lidovky.cz, Liga otevřených mužů, Národní kontaktní centrum – gender a věda Sociologického ústavu AV ČR, národ, Národní třída, Neviditelný pes, OSN, Oxfordská univerzita, parlament, Pew Research Center, Policie, politické strany, právnická fakulta, Rada pro popularizaci vědy země, Reflex, Rudé právo, Sněmovna, Sociologický ústav Akademie věd ČR, Spořitelna česká, střední Evropa, svět, výbor, Univerzita v Marylandu, Ústav dějin umění Akademie věd ČR, vláda, Západ, západní Evropa, západní země, země.

Argumentace: Autoři feministického přístupu vystoupili v diskurzu jako první s argumenty, které kritizovaly výstavu *Women: Scenes in the Library*. Argumentace jsou řazeny v chronologickém sledu, z čehož je viditelný vývoj názorů a postojů k dané problematice. Argumentace jsou podmíněné reakcemi antifeministických postojů, proto zde můžeme pozorovat sílící intenzitu.

Výstava je svou koncepcí přirovnávána k *pěsti na oko* (Hudec, 2015); a AV ČR k *akademii čili nevěstinci* (Cidlinská, 2015).

Argumentuje se zejména koncepcí vědy, konkrétně v rámci Týdne vědy a techniky, popularizací vědy: *popularizace neznamena podbízení* (Hudec, 2015); *nic proti kýči, umění a aktům, ale jako součást programu Týdne vědy a techniky je takový záměr laciný* (Procházka, 2015).

Autoři upozorňují na **povahu instituce AV ČR**: *kdo jiný než AV by měl představovat veřejnosti všechno to, co v upoutávce říká, že nebude dělat* (Cidlinská, 2015); *uspořádání této výstavy v rámci popularizačně-vědecké akce, kterou zaštiťuje Akademie věd ČR, je sexistické* (GEK – KŽ, 2015); *autorita, jakou je Akademie věd ČR, by se neměla spokojit s popíráním a nekonfrontováním palčivých témat dnešní doby, ale že by naopak měla skrze popularizační aktivity poukazovat na zásadní společenské otázky* (GEK – KŽ, 2015); *říkám si, kterého blázna sem napadlo všeset akty* (Bandit, 2015).

Autoři poukazují, že **prostor výstavy** je specifický a obsah výstavy by se měl tedy zvážít: *knihovna není běžná galerie, kterou se jednoduše rozhodnu navštívit či nenavštívit podle aktuálního programu* (Cidlinská, 2015); *kritikou její volby výstavy v rámci TVT není zpochybňováno právo umělce na nafocení a vystavování nahého ženského těla, nýbrž vhodnost vystavování nahého ženského těla v knihovně AV* (Cidlinská, 2015); *fotografie z výstavy „Women: Scenes in the library“ by nepochybně v jiných prostorách než těch Knihovny AV ČR našly vděčné publikum* (GEK – KŽ, 2015).

Autoři se domnívají, že výstava **degraduje ženy a zpochybňuje jejich postavení** ve vědeckém prostředí: *Má snad jít o důkaz toho, že ženy jako vědkyně nás zajímají méně než jejich prsa, zadek a nohy?* (Hudec, 2015); *jak příjemné asi může být studentkám a vědkyním trávit čas v knihovně, která jim dává najevo, že ať si studují, jak dobře chtějí, stejně pro její osazenstvo budou především sexuálními objekty* (Cidlinská, 2015); *zobrazení spoře oděných žen v prostorách Knihovny AV ČR nejenže nemá žádnou spojitost s vědou či výzkumem, ale zároveň degraduje ženy obecně na pouhé sexuální objekty* (GEK – KŽ, 2015).

Klíčová je představa toho, co si aktéři představují pod **pojmem umění**: *je status umění dostačujícím důvodem pro to, aby v daných prostorách bylo vhodné vystavit jakékoli dílo* (Cidlinská, 2015); *umění je velice rozmanité a bývalá Česká akademie věd a umění tak rozhodně měla z čeho vybírat* (Cidlinská, 2015).

Popisek výstavy¹⁰ Women: Scenes in the Library a Týdnu vědy a techniky je využíván jako argument, který je následně zpochybňován a kritizován: *popisek deklaruje, že výstava sama o sobě nemá žádný přínos* (GEK – KŽ, 2015); *jestliže je ale cílem akce „Knihovna snů aneb Oheň pekelný“ přiblížit vědu a výzkum široké veřejnosti, tak zařazení této výstavy do programu akce uvedený cíl míjí* (GEK – KŽ, 2015); *dle anotace k ní zjistíte, že jejím cílem bylo pouze pobavit* (Procházka, 2015).

Podstatná je **problematika feminismu a ženské otázky v Čechách (topos historie)**. Jádrem argumentů je tematika rovnosti pohlaví: *je to celé jako adorace a návrat do 19. století, kdy ženy neměly téměř žádná práva* (Trtíková Vojtková, 2015); *vyhrocenost zcela jistě není ani rysem československého a českého feminismu obecně. Naopak feminismus u nás nikdy nenabral na síle a nedostal k tomu vlastně ani příležitost* (Pavlas, 2015); *proč je feminismus v 21. století stále relevantní, jednoduchá – protože ženská práva jsou lidská práva* (Formánková, 2016).

Hojně jsou argumenty ve feministickém přístupu podkládány **vědeckými výzkumy zabývající se problematikou genderových rolí, sexismu a rovnosti pohlaví**: *Centra pro výzkum veřejného mínění polovina respondentů považuje úklid v domácnosti za výhradně ženskou odpovědnost, dvě třetiny dotázaných si pak nemyslí, že by žena měla nést spoluodpovědnost za finanční zajištění rodiny a přisuzují ji výhradně muži* (Lauder, 2015); *Češi například stále přisuzují ženám spoluodpovědnost za to, když se stanou obětí znásilnění*.

---

¹⁰ *Portréty krásných žen v knihovně na fotografiích zhotovených technikou mokrého kolodiového procesu jsou vystaveny v původním trezoru Spořitelny české, který je dnes součástí studovny Knihovny Akademie věd. Výstava nedává žádné odpovědi na palčivé otázky dneška ani historie. Nedává si za cíl představit unikátní historické techniky, ani nenaznačuje nový úhel pohledu. Neukazuje ani temná zákoutí autorovy duše. Prostřednictvím přímých pozitivních obrazů na plechových deskách vám nabídne poetickou atmosféru evokující začátek 20. století. (viz Prohlášení knihovny)*

Bezmála polovina respondentů třeba souhlasila s tezí, že žena je za sexuální útok „zcela nebo částečně zodpovědná“, chovala-li se předtím koketně (Amnesty International, Lauder, 2015); jedna studie Univerzity v Marylandu ukázala, že účty s ženskými jmény dostávají v chat roomech v průměru sto sexuálně explicitních či výhrůžných zpráv denně. Účty s mužskými jmény jen 3,7 (Havelková, 2016); ženy, které pobírají nižší platy než jejich mužští kolegové se stejnou zkušeností, mají častěji sklony trpět depresemi a čtyřikrát více trpí úzkostí (argument výzkumem Kolumbijské univerzity, Formánková, 2016).

Své vystoupení v diskurzu obhajují **platnými právy v demokratických společnostech**: *vyjednávání o hranicích vhodných a nevhodných aktivit veřejných institucí, které by mělo být v otevřených demokratických společnostech považováno za normální a běžné (Havelková, 2016); svoboda slova je v každé demokratické společnosti nesmírně důležitým právem. Ale není zcela bezmezná. O jejích hranicích se vyjednává a právo vyjádřit se k nim mají mít i mocenské a ideologické menšiny, k nimž ženy, a feministky obzvláště, určitě patří (Havelková, 2016).*

Ústřední situace nastává ve chvíli, kdy do diskurzu vstupuje **Ondřej Neff** se svým příspěvkem k diskuzi, ve kterém úmyslně zamění citaci popisku výstavy za úryvek z prohlášení GEK a KŽ: *Cítím se jako znovuzrozený, jako mladiček s pleť broskvové ochmýřenou, když čtu v prohlášení Genderové expertní komory a Kongresu žen například takovou perlu: Výstava nedává žádné odpovědi na palčivé otázky dneška ani historie. Nedává si za cíl představit unikátní historické techniky ani nenaznačuje nový úhel pohledu (Neff, 2015).* Autoři feministického přístupu na tuto **manipulaci** hojně reagují: *úsměvné je, že jako důkaz pro to, že se ze strany GEK a KŽ jedná o „ideologický fanatismus“, omylem použil citaci přímo z popisu vystavovatele, kterou mylně pokládal za část prohlášení GEK a KŽ (Havelková, 2015); do padesátých let je to pak už jen krok, zvláště když Neff zamění citovaný oficiální popis výstavy za vyjádření feministek. Ano, odstavec začínající „Výstava nedává žádné odpovědi,“ který Neff odhaluje jako typický jazyk Rudého práva z roku 1955, je z pozvánky Akademie (Pavlas, 2015); Neff sice čerpá z prohlášení Genderové expertní komory, ale právě v ní je jasně napsáno, že věty „Výstava nedává žádné odpovědi na palčivé otázky dneška ani historie. Nedává si za cíl představit unikátní historické techniky ani nenaznačuje nový úhel pohledu“ pocházejí z anotace výstavy (Chylíková, 2015).*

Johana Chylíková kontaktovala Ondřeje Neffa se záměrem upozornit ho na citační chybu: *Napadlo mě, že se Neff přehlédl, a e-mailem jsem ho na chybu upozornila. Dostalo se mi však ujištění, že text je myšlen tak, jak je napsán, a že si za ním stojí. (Chylíková, 2015).*

Posléze informuje veřejnost: *Neff tedy manipuluje fakty zcela vědomě! Ve svém textu uvádí informace, které jsou zjevně nepravdivé, a na jejich základě odsuzuje kritiky jako komunistické ideology, kteří si vynucují svoji vůli silou* (Chylíková, 2015). Samotným přístupem Ondřeje Neffa se budeme zabývat v analýze antifeministických příspěvků.

Další spor, který se v diskurzu objevil, se tematicky týkal odbornosti členů GEK a KŽ. Autoři argumentují svou **odbornou kvalifikací**: *že členy a členky GEK a KŽ považují jak za skupinu legitimně dotčenou - členové a členky jsou z nemalé části akademičky a akademici, z nichž někteří na AV ČR pracují – , tak skupinu s vhodnou odborností k tomu, se k věci vyjádřit* (Havelková, 2015)

V diskurzu se objevil převládající názor, že sdružení GEK a KŽ výstavu zakázaly. Autoři se brání a **argumentují požadavkem**, který vychází z prohlášení GEK a KŽ: *z kauzy je zjevné, že feministky nikdy autora fotografií umlčet nechtěly. Pouze žádaly, aby se výstava přesunula do jiných prostor, do institucí s jiným posláním* (Havelková, 2015); *bijci zlých feministek“ si však zapomněli dohledat, že ani jedna z protestujících genderových organizací nežádala zákaz výstavy, ale jen její přesunutí* (Zvěřina, 2015); *dobré je si především uvědomit, že nikdo nic nezakázal* (Ledvina – Lomková, 2015).

Příspěvky jsou podkládány **argumenty plynoucími ze socio-politické moci**: *Pokud se shodneme, že ženy – a feministky už vůbec - tu nejsou u moci, je reakci mužského komentariátu a internetu nutné interpretovat jinak.* (Havelková, 2015); *až bude ve vládě 14 žen na 3 muže, až bude ve Sněmovně přes 80 % žen, a až se po každých volbách do Sněmovny bude volit missák Sněmovny a bude se diskutovat, který poslanec by potřeboval shodit, a kdo musí změnit holiče, až bude veřejný prostor plný fotek nahých mužů, s lechtivými slogany, inzerujících vše od tiskáren po politické strany, a až budou muži brát z každé koruny vydělané ženou 78 haléřů, pak bude možná na místě se začít bavit o ženách u moci* (Havelková, 2015).

Autoři reagují na Karla Richtra, který upozornil na **dotace státu** pro organizace GEK a KŽ: *ve skutečnosti zaměstnanci a zaměstnankyně mnoha neziskovek podstupují díky „štědrosti“ státních financí něco jako permanentní survival; že by někdo zmínil počty firem sídlících v daňových rájích, to nikoliv. Ani že neziskovky, včetně těch genderových, často suplují odpovědnost a závazky státu* (Pavlas, 2015).

Feministický přístup hojně **argumentuje chybami či nepřesnostmi**, které se vyskytly v médiích a uvádí je na správnou míru: *nejednalo o akty, ale o erotické fotografie odhalených žen; nejednalo o uměleckou výstavu, jak opakovaně uvádějí, ale o doprovodný program, jenž*

měl ilustrovat fotografickou techniku, takzvaný kolodiový proces; výstava byla ukončena z toho důvodu, že absolutně nezapadala do konceptu vědeckého festivalu; festivalu, věnovaného zejména dětem a mládeži, nikdo ale nebránil jejímu přesunutí jinam (Chylíková, 2015).

Falešné argumentace: V textech se nejčastěji objevují **falešné argumentace o tématu výstavy:** *a kdyby bylo představení technologie „mokrého kolodiového procesu“, což bylo dle slov autora fotografií Karla Richtra skutečným cílem výstavy, provedeno na jiném tématu.* (Havelková, 2015); *namátkou se nabízí fotografie skutečných žen, které navštěvují knihovny, nebo třeba fotografie vědkyň při práci* (Havelková, 2015). Téma bylo zvoleno cíleně (viz vyjádření autora), proto argument o náhodném výběru fotografií není pravdivý.

Dalším falešným argumentem je, že *výstava zpochybňuje odborný přínos vědkyň* (GEK – KŽ, 2015). Na fotografiích nejsou pouze vědkyně. Jedná se o modelky a jejich vědecká kariéra není doložená, proto není argument pravdivý. Dále pravdivost argumentu znevažuje generalizace názoru všech vědkyň na výstavu *Women: Scenes in the Library*

Stereotypy¹¹: V analyzovaných textech feministického přístupu převládaly **stereotypy o vědě, stereotypy o ženách, stereotypy o feminismu a stereotyp boje.** Z těchto pohledů, které nám dané stereotypy přinášejí, vycházejí posléze argumenty, které daní aktéři používají v diskurzu. Autoři kritizují stereotypy ve vědě, stereotypy o ženách, stereotypy o feminismu, naopak podporují stereotyp boje.

Aktéři obhajují **místo žen ve vědě** a jsou si vědomi toho, že daný post získaly až v průběhu historie, proto obhajují její pozici v současné době. Poukazují na genderové složení ve vědeckém prostředí, ve kterém převažují muži: *některé oblasti vědy, například ty přírodní a technické, jsou silně mužským prostředím* (Trtíková Vojtková, 2015); *když někomu zadáme, aby napsal jména vědců, nikdy se tam neobjeví jméno ženy* (Trtíková Vojtková, 2015); *čistě mužské složení přednášejících v sekci „Knihovna snů aneb Oheň pekelný“, vědkyně v této části programu nikde nenalezneme* (GEK – KŽ, 2015).

Dalším uplatněným stereotypem je **postavení žen ve společnosti** a pohled společnosti na ni. Primárním měřítkem je krása, nikoli vzdělání a pozice ženy je v různých ohledech podřazena muži: *ženy byly především krásné milenky vědců, nikoliv vědkyně* (Cidlinská, 2015);

---

¹¹ Stereotypy jsou budovány jazykovým společenstvím na základě společné zkušenosti a jsou předávány již při osvojování slov. Jejich funkcí je kategorizace znalostí o světě (věcech, jevech či vztazích). (viz <http://oltk.upol.cz/encyklopedie/index.php5/Stereotyp>)

ženy mají být vidět a nikoli slyšet. A vidět smějí být jen určité ženy – mladé, krásné, sexuálně přitažlivé a nahé (Havelková, 2016); ženy jsou vhodné pouze pro „zkrášlení“ světa kolem nás a že pro ně ve světě vědy není jiné místo (GEK – KŽ, 2015); žena má být krásná ke koukání a v lepším případě slouží jako ramínko na šaty; pojďme se vrátit ke kráse. Vzdělání, talent, rovnost nic neznamena (Trtíková Vojtková, 2015); pokud nejsou dekorativní a způsobilé k pohlavnímu styku, „nikdo“ – rozuměj muži, kterým veřejná sféra patří – na ně není zvědavý. A na jejich názory už vůbec ne (Havelková, 2016).

Z těchto stereotypů pak vychází kritika **feministek**: *žena má být především krásná (proto se útočí na vzhled feministek), přičemž vrcholným a nejdůležitějším testem této krásy je sexuální zájem mužů (proto jsou feministky líčeny jako ženy, o něž by si muži ani neopřeli kolo) zároveň má být poddajná a jemná (proto se o feministkách říká, že jsou radikální a agresivní mužatky), musí být pečující a oddaná muži a rodině (proto se útočí na osobní život feministek a na to, zda mají partnera či děti). A musí mít ráda sex, ale ne moc (Lauder, 2015).*

Pracovní pozice žen jsou také ovlivněny stereotypy, autoři jej kritizují: *péče ve společnosti a pečovatelské práce, kterou stále v mnohem větší míře poskytují ženy (Trtíková Vojtková, 2015); poddajné kuchařky, milenky a ošetřovatelky (Lauder, 2015); ženy s mizernými platy na nízkých pozicích a na těch rozhodujících muži s vysokými příjmy (Trtíková Vojtková, 2015).*

Nejen pozice žen ve společnosti je stereotypně podmíněna, ale i jejich zobrazení, např. v umění či v reklamách. Žena je pro muže **sexuálním symbolem**: *budou k vidění krásná těla, korzety a svůdné pohledy (Hudec, 2015); fotografie dámy v negligé, náruči polonahých žen (Cidlinská, 2015); ženy výhradně jako objekt (Trtíková Vojtková, 2015); jediné ženy, které člověk vidí na billboardech, v televizi a nyní i ve vědecké a vzdělávací instituci, jsou ženy pod třicet, na hranici podvýživy a oděny pro potěchu mužského oka (Havelková, 2016); v Česku pořád převládá názor, že flirtování na pracovišti koření život a nahé ženy ve veřejném prostoru (třeba v knihovně hlavní vědecké instituce) jej uvolňují a zkrášlují (Lauder, 2015).*

V analyzovaných textech je diskurzivní událost popisována **jako boj**, čímž se utvrzuje pozice žen jako bojovnic za ženská práva a aktéři celé kauzy se polarizují: *bouře, která se strhla, když skupina akademiček i akademiků veřejně kritizovala výstavu aktů v prostorách vědecké instituce (Lauder, 2015); média navíc nebyla ani schopna sehnat oficiální vyjádření Akademie věd či její knihovny, a místo toho provokovala fotografa Karla Richtra, který se stal zároveň obětí i vítězem celé kauzy, k dalším a dalším vyjádřením (Chylíková, 2015); příznivci a odpůrci vystavování odhalených fotek si vzájemně vyměňovali nejroztodivnější nařčení; bijci „zlých feministek“ (Zvěřina, 2015).*

Klíčové je vnímání **feminismu ve společnosti**. I v 21. století převládají určité zakořeněné postoje a představy: *kulturně patříme do východní Evropy a boj proti ženskému hnutí je pro nás stále samozřejmostí*. (Chylíková, 2015); *vypadá to, že slovo „feministka“ je v roce 2015 nadávka. Zase? Nebo pořád ještě? Nedej bože potkat takovou „pobouřenou feministku“ a slovo feminista pro jistotu neexistuje vůbec* (Bandit, 2015); *ženy vyjadřují – a obzvláště když se vyjadřují o ženských právech nebo genderové rovnosti –, tak to není považováno za samozřejmé a legitimní, ale mnoho lidí se tím cítí ohroženo a mají potřebu je umlčet* (Havelková, 2016).

Shrnutí feministického přístupu

Texty feministického přístupu spadají do období 29. října 2015 až 26. ledna 2016. Z časového rozmezí lze vydedukovat, že kauza výstavy Women: Scenes in the Library přetrvávala i po přesunu výstavy z prostor Akademie věd ČR do Galerie Lazarská. Nejednalo se tedy o krátkodobou diskurzní reakci. Lze to odůvodnit zapojením antifeministického přístupu do mediálního diskurzu a jeho reakcemi na příspěvky feministického přístupu ke kauze.

Autoři a autorky feministického přístupu vstupovali do diskurzu v následujícím pořadí: Ondřej Hudec, Kateřina Cidlinská, GEK (Veronika Šprincová, Ľubica Kobová, Blanka Nyklová, Tomáš Pavlas, Petr Pavlík), KŽ (Marcela Linková, Monika McGarrell Klimentová, Anna Kárníková), Julie Hrstková – Michaela Trtíková Vojtková, Silvie Lauder, Babrara Havelková, Tomáš Pavlas (samostatný příspěvek), Johana Chylíková, Nina Fárová, Martin Zvěřina, Silvia Lauder (podruhé), redakční rubrika Despekt (Respekt). Rad Bandit, Jiří Procházka, Petra Kubálková – Barbara Havelková, Lenka Formánková. Příspěvky pochází z tištěných a internetových médií a rozhlasu.

Hlavním tématem příspěvků bylo upozornění na nevhodnost výstavy v prostorách Knihovny Akademie věd ČR. Dalšími tématy, která se postupně v příspěvcích objevovala, byla genderová nerovnost, sexismus ve společnosti, feminismus ve společnosti, genderové stereotypy. Příspěvky zpočátku upozorňovaly na nevhodnost výstavy Karla Richtra Women: Scenes in the Library na akademické půdě. Posléze vlivem okolností daného diskurzu, zejména vstupu antifeministických aktérů, reagovaly na kritické komentáře antifeministického přístupu. V posledním období se používá kauza výstavy aktů jako ukázka společenského vnímání genderové rovnosti a stereotypů feminismu ve společnosti.

Hlavními koncepty byly věda, umění, feminismus a gender. Vztah mezi nimi je komplikovaný, protože koncept umění v zastoupení výstavy Karla Ríchtra není dle feministického přístupu hodný konceptu vědy. Koncept vědy měl podstatnější roli než koncept umění v rámci vědeckovýzkumné instituce. Feminismus myšlenkově prolíná všechny dané texty.

Zásadním textem je Prohlášení GEK a KŽ, kde jsou přesně popsány argumenty pro přesunutí výstavy. Hlavním požadavkem textu je přesunutí výstavy, které je ale v antifeministickém přístupu interpretováno jako požadavek na zrušení výstavy.

Hlavními sociálními aktéry byly Akademie věd a Knihovna Akademie věd ČR, která je v tomto kontextu zobrazena jako instituce, která neplní své funkce a přijímá sexismus. Role instituce se však v průběhu diskurzu mění, protože po upozornění na nevhodnost výstavy v jejím prostoru, výstavu zrušila. GEK a KŽ jsou s řešením situace spokojeny a rozhodnutí ředitele Knihovny pozitivně hodnotí. Dalšími sociálními aktéry byly GEK a KŽ, které jsou prezentovány jako sdružení, která upozornila na nevhodnost výstavy, vydala prohlášení, bojují za práva žen, odmítají sexismus a genderové stereotypy, což vyplývá z přístupu autorů ke kauze. Mezi hlavní sociální aktéry patří také novináři zastávající názory pro zachování výstavy, kteří jsou v textech zobrazováni jako sexisté, reagují vulgárně, jsou nesnášenliví a nesouhlasí s přesunem výstavy. Prohlášení GEK a KŽ interpretují jako návrat totality a jako podnět pro zrušení výstavy.

Nejčastějším citovaným a parafrázovaným autorem ze skupiny novinářů je v tomto přístupu Ondřej Neff, který je kritizován, označován za sexistu antifeministu a který je zároveň autorkou Johanou Chylíkovou upozorněn na citační chybu. Autor výstavy Karel Ríchtr je též považován za sexistu. Kdyby jeho fotografie byly umístěny v jiném prostoru, tak by kritizovány nebyly. Karel Ríchtr je však stále v narativech označován za sexistu, tzn. že toto označení je obecně platnější než jednorázový přesun výstavy jako událost. Jedná se o model lingvistického meziskupinového zkreslení.¹²

Hojně citovaný je komentář k účelu výstavy, který je následně vyvrácen. Feministky jsou zobrazeny jako skupina, kterou společnost odsuzuje, nemá příležitosti k vyjádření, není vyhocenou skupinou a feminismus v české společnosti neměl šanci se plně prosadit.

---

¹² (angl. Linguistic Intergroup Bias, zkráceně LIB. Jedná se o jev, kdy lidé implicitně přizpůsobují formální stránku projevu tak, aby stavěli ingroup (svou vnitřní skupinu) do pozitivního a outgroup (vnější skupinu) do negativního světla (viz Maassová a kol., 1989).

V textech se upozorňuje na stereotypy zobrazování žen jako sexuálního symbolu, stereotyp žen ve vědě, genderové stereotypy, stereotypy kulturní – černoška, Afrika. Argumentuje se autoritou a funkcí Akademie věd ČR, přetrváváním stereotypů, city (jak je to příjemné ženám). Dále tím, že umění lze ukazovat v jiných prostorách než v AV ČR, přijatelností sexismu, degradací žen, nulovou spojitostí s vědou, postavením ženy v společnosti, svobodou slova, zaujatostí médií (chyby v médiích, řadoví novináři), užíváním generického maskulina. Texty ale podporují a reprodukují metaforický stereotyp boje (za feminismus, proti antifemismům) prostřednictvím hyperbolizovaných vyjádření. Falešný argument je degradace vědkyň, protože na fotografiích vědkyně nejsou a také argumentují většinovými názory, přičemž se jedná pouze o názory menšinové (převážně GEK a KŽ), nebo takové, jejichž většinovost čtenář nemůže posoudit a jež nejsou podloženy empirickými daty.

V textech se objevuje koncept patriarchátu, muži jsou stále u moci. Je poukázáno na nerovnosti v platech, zastoupení ve vedoucích funkcích.

Aluze se nejčastěji týkají výzkumů (zastoupení žen ve vedoucích funkcích), názorů žen na feminismus (Ema Watson, Lady Gaga, Sheryl Sandberg, Tomáš Garrigue Masaryk), na zahraniční situaci (Británie), uprchlickou krizi. Feministický přístup je autorsky soudržný (my).

4.4.2 Antifeministický přístup

Postoje hájící výstavu se objevily až po zformování feministického přístupu, zejména po vydání prohlášení GEK a KŽ.

Témata: Nejčastějšími tématy, která se objevují v antifeministickém přístupu, jsou zrušení výstavy Women: Scenes in the Library a její přesun. Zpočátku témata explicitně reagují na kritiku výstavy ze strany GEK a KŽ a rozhodnutí vedení Knihovny AV ČR o přesunu. Později jdou tato témata do ústraní a hlavním tématem se stávají genderové organizace, jejich vliv a charakteristika. Na kauzu výstavy se následně pouze odkazuje.

Koncepty: V antifeministickém přístupu se opět objevují koncepty umění, vědy a feminismu. Na rozdíl od feministického přístupu se zde koncepty vědy a umění nevyklučují. Kritizován je koncept feminismu, který ovlivňuje koncept vědy i umění. Koncept vědy zde opět zastupuje výzkumná instituce a vědecká akce, koncept umění výstava Women: Scenes in the Library a koncept feminismu GEK a KŽ.

Nominace:

- vlastní jména

Frederick Scott Archer (Angličan, tvůrce mokrého kolodiového procesu), **Kateřina Cidlinská** (frustrovaná samozvaná soudkyně), **Marie Curie-Sklodovská** (nositelka dvou Nobelových cen, matka dvou dcer), **guru Jára** (podvodník), **Evelyn Hallová** (spisovatelka, autorka Voltairova životopisu), **Cyril Höschl** (ředitel Národního ústavu duševního zdraví), **Vojtěch Hynais** (autor Paridova soudu), **Jaroslava Jermanová** (místopředsedkyně ANO), **Radmila Kleslová** (žena na vysokém postu), **Martin Konvička** (bojovník proti islámu, pořadatel výstavy mužských aktů), **Martin Lhoták** (ředitel Knihovny AV ČR, zbabělec), **Ondřej Neff** (publicista a výborný a zánícený fotograf), **Pius V.** (papež, který provedl cenzuru obrazů v Sixtinské kapli), **Karel Richtr** (fotograf, věnující se ve své volné tvorbě historickým fotografickým procesům, člen dokumentaristické skupiny LP5), **Nikolaj Savický** (žertovněji vyzývá Akademii, aby se zbavila Hynaisova plátna Paridův soud), **Zita Senková** (moderátorka ČRo Dvojka), **Conchita Wurst** (typický produkt genderové zmatenosti), **Miloš Zeman** (prezident vyhlásí fatvu proti feministkám), **Zvedavec.org** (výstižně kritizuje feministky).

- deixe

já, my, ona, oni, ony, vy

- profesní antroponyma

advokátky, antropologové, autor, bádající, důchodkyně, expertky, experti, fotograf, historik, hornice, investorky, kolega, kosmonautky, kunsthistorik, kurátorka, místopředsedkyně, modelky, novináři, odborníci akademici, papež, pastýř, pracovníci AV ČR, právničky, podnikatelky, prezident, prodejkyň, programátorky, psychiatr, ředitel, ředitel knihovny, sociální vědci, socioložka, soudkyně, spisovatelka, studentky, učenec, učitelka, umělkyně, úředníci, vedení AV ČR, vědkyně, životopisec.

- ideologická antroponyma

aktivistky, bojovnice za ženská práva, bojovník, feministky, islamisté, komunisté, lídr, patroni, pseudovědkyně, sluníčkářky soudruzi, uprchlíci.

- kolektiva

báby, člověk, čtenáři, dámy, daňoví poplatníci, děti, dívky, lidé, lovci, média, migranti, mimozemšťani, muži, národ, návštěvníci, nositelky, pánové, přátelé, příznivci, ženy, sběrači, společnost, společenství, tlupy, veřejnost.

- správní celky, organizace

Akademie věd ČR, ANO, České Budějovice, Česká republika, ECHO24.cz, Evropa Facebook, Galerie Lazarská, Genderová expertní komora ČR, Gender Studies, Hrad, chrám sv. Víta, IDNES.cz, Islámský stát, Islám v České republice nechceme, Itálie, Jihočeská univerzita, Knihovna Akademie věd ČR, Kongres žen, Lidové noviny, MF Dnes, Národní divadlo Národní galerie, Národní muzeum, Národní třída, Národní ústav zdraví, Norské fondy, Palmýra, Poslanecká sněmovna, Praha, Rudé právo, Sixtinská kaple, Spořitelna česká, stát, studovna Knihovny AV ČR, Sýrie, Taliban.

Argumenty: Autoři antifeministického přístupu vstupují do diskurzu později a reagují tedy už na příspěvky feministického přístupu. Počátek je spojený s vydáním vyjádření Knihovny AV ČR, která vyhovělo požadavku GEK a KŽ a stáhla výstavu Women: Scenes in the Library z programu Týdne vědy a techniky. Ve vyjádření Knihovny AV ČR dochází k obhajobě výstavy.

Argumentuje se jejím **konceptem a navazující přednáškou**: cílem výstavy doprovobené přednáškou bylo představení jedné z nejstarších fotografických technik – mokrého kolodiového procesu (Knihovna AV ČR, 2015); z vědecko-popularizačního hlediska byla zajímavá přednáška o způsobu, kterým jsou fotografie zhotovovány. (Knihovna AV ČR, 2015); účelem výstavy „*Women: Scenes in the library*“ nebylo vyvolání diskuze, mělo jít především o umělecky pojatou prezentaci založenou na staré technice bez jakýchkoli dalších úmyslů. (Knihovna AV ČR, 2015).

Stejné argumenty používá i Karel Richtr ve svém prohlášení: *právě k této dnes již unikátní technice fotografování jsem pak také připravil pro Knihovnu AV příslušnou odbornou přednášku; jakkoliv jsou na fotografiích zobrazeny ženy, cílem výstavy bylo především prezentovat fotografickou techniku mokrého kolodiového procesu* (Richtr, 2015). Upozorňuje, že *všech dvanáct originálů a třináct printů jsem vytvořil na základě podnětu pracovníků Knihovny, za jejich asistence a přímo v prostorách této budovy* (Richtr, 2015).

Podstatná je reakce na upozornění o nevhodnosti výstavy v prostoru Knihovny AV ČR. Vedení AV ČR se od konfliktu distancuje a přenechává plnou odpovědnost Knihovně AV ČR. Vedení Knihovny AV ČR reaguje: *vzhledem ke směru, který nabraly některé reakce na tuto výstavu, rozhodl ředitel knihovny o jejím předčasném ukončení v současných prostorách a dohodl se s jejím autorem a kurátorkou o přesunu na jiné místo* (Knihovna AV ČR, 2015); *Knihovna AV ČR se snažila najít alternativní umístění. Autor se rozhodl jít vlastní cestou a oznámil otevření výstavy v Galerii Lazarská (Lazarská 7, Praha 1) pod názvem „Women: Scenes in the Library – Zakázaná výstava“* (Knihovna AV ČR, 2015).

Autoři reagují na degradaci žen argumentací **genderové rovnováhy ve společnosti**: *Ženy jsou teď na výsluní, alespoň co se týká veřejného prostoru. Jsou podrobovány mnoha studiím a dostávají spoustu cen, které dokazují, že ženy jsou opatrnější investorky, empatictější právničky, lepší prodejkyňe, skvělé podnikatelky a vůbec cokoliv, co má ve skutečnosti říct, že jsou stejně dobré jako muži* (Hrstková, 2015); *pokaždé se sama sebe ptám: „A co má být?“ Doufám, že již brzy přijde doba, v níž mnohým dámám dojde, že nízké procento žen v PS není dáno diskriminací něžného pohlaví (smím vůbec tento termín použít?), nýbrž tím, že ženy nestojí o angažovanost ve vysoké politice* (Linková, 2015).

Silným aktérem je samotný autor fotografií Karel Richtr, kterému bylo sděleno, že výstava bude předčasně uzavřena: *nevyčítám nic vedení Knihovny ani AV, ale trochu trpím pocitem, že pár pseudovědkyň má u nás o fous větší vliv, než si zasluhuje; feministky ji totiž označily za sexistickou, přestože ji neviděly.*

Argumentuje tím, že **kritici výstavy si bez kontaktu s ním utvořily silný názor: žádná z nich se nesnažila u mě zjistit pravdu. Žádná se mě na nic neptala. To mě zamrzelo nejvíc. O nic se nezajímají, ale rovnou mají jasno v tom, že je všechno špatně. Já jsem nevěděl, že v Akademii věd působí tak silná feministická klika** (Richtr, 2015).

Karel Richtr **zapojuje do diskurzu média a veřejnost: informuji média a veřejnost; žádám proto veřejnost, aby zákaz vystavení mých fotografií posoudila sama; fotky vystavím k náhledu na svých webových stránkách a na Facebooku. Zde také budu ochoten vyslyšet názory veřejnosti** (Richtr, 2015).

Karel Richtr se snaží odhalit **motivы vedoucí ke kritice výstav: zatímco ony jsou živы z peněz daňových poplatníků a štědrých státních grantů, já si na svůj finančně náročný koníček, který také považuji za vědu, musím tvrdě vydělávat?; myslím si nicméně, že o nahotu ani tak nešlo. Spíše o to poukázat na nerovnoprávné postavení žen, nestejně platové podmínky mužů a žen atd., což jsou jistě legitimní požadavky** (Richtr, 2015).

Specifická byla reakce **Martina Konvičky**, která média informovala o chystané výstavě mužských aktů na akademické půdě. Měla to být parodie a zároveň aluze na kauzu Women: Scenes in the Library: *ještě nemám všechno promyšlené, ale v budějovické Akademii věd máme takový malý prostor, kde bych rád v dohledné době vystavil fotografie mužských aktů* (Konvička, 2015).

Silným aktérem z řad novinářů byl **Ondřej Neff**, kterého jsme již zmínili v reakcích feministického přístupu. Neffův příspěvek je **ironický a přístup** GEK a KŽ zlehčuje: *zasáhly velmi správně; Knihovna Akademie věd má sloužit k osvětě. Nemá poskytovat jenom konkrétní vědomosti, měla by vést své návštěvníky ke zdravým životním postojům. Odkazuje k Islámskému státu: čímž se dostáváme k mému konstruktivnímu návrhu. Je třeba si vzít příklad ze soudruhů z Islámského státu; není třeba mnoho k odstranění této sexistické zvrhlosti. Stačily by i malé ruličky trhavin a nechutnost by byla odstraněna.* Neff poukazuje na manipulaci GEK a KŽ s vedením Knihovny AV ČR. Využívá k tomu **záměnu citací** popisku výstavy Women: Scenes in the Library a úryvku z prohlášení GEK a KŽ: *čtu v prohlášení Genderové expertní komory a Kongresu žen například takovou perlu: Výstava nedává žádné odpovědi na palčivé otázky dneška ani historie. Nedává si za cíl představit unikátní historické techniky ani nenaznačuje nový úhel pohledu. Tyhle věty mohly vyjít v Rudém právu v roce 1955 a skvěle by zapadly do ducha doby. Příbuznost je zcela zjevná. Lze se tomu smát, ale zároveň z toho jde hrůza. Jako v roce 1955.*

Ondřej Neff po reakci feministického přístupu na jeho příspěvek vydává veřejnou omluvu, ale opět s ironickým podtextem: *dotčeným institucím se tímto omlouvám za přehmat a ujišťuji, že smýšlením jsem spíše feminista než macho*. Obhájí svou reakci argumentem cenzury umění: *jenom se mi nelíbí zákazy uměleckých výstav, to pak ztrácím zde doporučovanou chladnou hlavu*.

Autoři argumentují **jinými sexistickými prvky v umění**: *čelní stěnu zmíněné knihovny, po obou stranách vchodu, hyzdí dvě sochy. Jsou na nich zobrazeny ženy v totálně dehonestujícím postavení* (Neff, 2015); *zatím to nebyla Národní galerie, která by uklízela hambaté obrazy starých mistrů do sklepů* (Spáčilová, 2015).

Antifeministický přístup se snaží o tzv. **delegitimizaci GEK a KŽ** různými predikacemi, hodně využívají adjektiva, viz Ondřej Neff a Mirka Spáčilová, a ironii: *domnívám, že je to dílem akt ideologicky fanatického hovadismu* (Neff, 2015); *jak může být organizace zároveň nezávislá a oficiální, těžko říci* (Spáčilová, 2015); *jde o ideologickou nátlakovou skupinu, placenou Norskými fondy* (Brezina, 2015); *Kongres žen vlastně není žádný kongres, ale nevýdělečná iniciativa organizací, institucí a osobností. (Na honosně znějící název má samozřejmě každé sdružení, organizaci či iniciativy zákonné právo.)* (Kramulová, 2015); *aktivistická sdružení jako Genderová expertní komora a Kongres žen mají neuvěřitelný talent vymyslet svá pojmenování tak, aby vypadala monumentálně. Stačí se podívat na jejich název: komora a kongres* (Fifková, 2015).

Autoři je **přirovnávají k Islámskému státu**: *prohlašují, že návaznost činnosti zmíněných aktivistek a Islámského státu beru velmi vážně – jde o ideologicky podložený útok na umění, na kulturu* (Neff, 2015); *jak velmi se tažení feministek proti fotkám krásných odhalených žen podobá radikálním islamistům. “Zahalit, schovat, přikrýt, odstranit!” křičí obě skupiny úplně stejným hlasem* (Brezina, 2015).

Autoři upozorňují na účast veřejnosti v diskurzu a argumentují **výsledkem ankety**: *v anketě MF DNES se lid vyjádřil také k obvinění feministek: 12 787 čtenářů si myslí, že nahotinky pózující v knihovně sexistické nejsou, 808 má opačný dojem* (Brezina, 2015).

Mirka Spáčilová použila argumenty **podstatou fotografií**: *spoře oděné ženy vadí na půdě akademické, ale jinde se mohou s prominutím povalovat, aniž by kdo hnul brvou; jediným, kdo má výsostné právo protestovat, jsou ženy, které na fotografiích pózují* (Spáčilová, 2015).

Časté byly argumenty hájící **uměleckou hodnotu fotografií**: *sporné fotografie, soudě alespoň podle zveřejněných ukázek, docela prostě lahodily oku – a čistě estetická kategorie neuráží ani muže, ani ženy; ale mně je úplně jedno, jaký jsou, jestli jsou sexistický,*

nebo nejsou. Když se vám nebudou líbit, tak na ně nekoukejte a rozhodně nejde o žádné oplzlosti. Jde o více nebo méně úspěšný pokus o uměleckou fotografii (Höschl, 2015); z fotek Karla Richtra je jasné, že má ženy rád takové, jaké jsou. Kdyby je rád neměl, demonstroval byl ten mokrý kolodiový proces třeba na fotografiích parních lokomotiv (Zidek, 2015); Richterovy akty jsem viděl. Nejde o žádné „odhalené maso“ s prvoplánovou sexualitou, ale o velmi decentní umění s vysokou estetickou hodnotou. (Humplík, 2015); ženy tu rozhodně nevystupují jako „sexuální objekty“, ale jako nádherné bytosti, zdroj inspirace nebo chcete-li múzy (Humplík, 2015); archaický mokrý kolodiový proces dává všem vystaveným fotografiím zvláštní kouzlo zašlé krásy. Hnědočerný šerosvit evokuje staré barokní mistrovství Rembrandta či Rubense nebo známé Drtikolovy (Šída, 2015).

Karel Richtr argumentuje **mírou odhalenosti žen na fotografiích**: z 12 vystavovaných fotografií je devět snímků, na kterých jsou ženy oblečené. Dohromady jsou tam tři ňadra a půlka zadku, to je všechno, a kvůli tomu je celá výstava sexistická! (Richtr, 2015) Zajímavá je definice sexismu: většinou je pojem sexismus používán jako označení pro chování zaměřené vůči ženám nebo jako nekritické vyzdvihování mužské role. Indikátory sexismu jsou: horší vzdělání, znevýhodnění v profesní dráze, nižší mzda za stejnou práci, vyšší zastoupení v neatraktivních a špatně placených zaměstnáních, zkreslený obraz podávaný ve výchově, masových médiích a reklamě. Sexismus je charakteristický spojením ideologické diskriminace a ekonomického zneužívání a vyskytuje se jako postoj v korelaci s konzervativními až fašistickými postoji.“ (Jandourek, 2007: 213-214) Sexistické označení výstavy je v rozporu s definicí sexismu, nelze ji tedy takto označit.

Uvnitř antifeministického diskurzu došlo ke konfliktu. Autoři **kritizují přístup a závěrečné rozhodnutí vedení Knihovny AV ČR**: dílem zbabělosti vedení řečené knihovny, které nedokázalo čelit nátlaku déle než čtyři dny (Neff, 2015); vyměknul a nechal výstavu odstranit. A to je právě ten skandál (Brezina, 2015); tak jednak jako takový ten feministický Taliban, to nepochybně ano a jednak jako neobyčejné srabáctví vedení té akademie. Já nevím, kdo tomu ustoupil, ale prostě ten člověk ztratil v mých očích vůbec jakoukoli autoritu, kterou by mohl mít (Höschl, 2015); nelze se spokojit s tím, že vedoucí knihovny se nechce k případu dál vyjadřovat, ani s alibistickým webovým prohlášením vedení AV ČR, že „vedení Akademie věd nemá s výstavou nic společného, ta je plně v gesci Knihovny AV ČR“. To může být pravda, ale na události ve vlastní budově snad vedení nějaký názor má (Čepelák, 2015);

zarážející na celé kauze je to, že představitelé akademické obce obratem „uznali svou chybu“ - organizovat v prostorách knihovny výstavu, navíc s přednáškou o unikátní technice fotografování mokrým kolodiovým procesem, která se užívala ve druhé polovině 19. století, to opravdu nemá s vědou nic společného! (Kramulová, 2015).

Argument, který se objevuje u obou přístupů, je **argument svobodnou společností**, na který v antifeministickém přístupu navazuje **argument cenzury v umění**: ve svobodné společnosti nemá do umění a vědy nikdo co mluvit (Brezina, 2015); na ústavně zaručenou svobodu muže, kamkoli se podívá, zavadit pohledem o odha- či poodhalené ženské tělo, vystavené k jeho potěše (Baldýnský, 2015); současné umění je v mnoha ohledech politické a sexuálně explicitní, mezi umělci je přirozeně mnoho těch, kteří mají potřebu vyjadřovat se ke společensko-politickému a lidskoprávnímu dění; určitě se dokážeme shodnout, že cenzorské zákazy ani útoky na umělecká díla do demokratických společností nepatří (Gregor, 2015).

Argumentace **cenzurou**: tomuhle ustoupit tak brzo a tak hned, to znamená, jenom udělat tomu fotografovi bez ohledu na uměleckou úroveň těch fotografií obrovskou reklamu, budiž, to mu přeju, ale zároveň to naznačuje, jak velice snadné je ty poměry zvrátit zpátky k jakémukoli autoritářství, cenzuře, ztrátě svobody slova (Höschl, 2015); „ukončením“ výstavy podle mého názoru došlo k porušení svobody projevu a umělecké tvorby, které vedle svobody vědeckého bádání bývají akademickou obcí ceněny a hájeny (Čepelák, 2015).

Autoři Ivan Brezina a Tomáš Baldýnský **slovně atakují** Kateřinu Cidlinskou a kritizují její postoj k výstavě Women: Scenes in the Library: *názor ženy, která má zjevně nějaký mindrák ze svého nepřitažlivého těla nebo obsedantní problém s vlastním vzhledem* (Brezina, 2015); Cidlinská nejspíš zoufale touží, aby se taky líbila mužům, aby s ní taky někdo nafotil akty a aby je pak taky někdo vystavil v knihovně Akademie věd. A protože se jí tuhle ženskou roli nedaří naplnit, bojuje proti krásným ženám, kterým se to naplnit daří. Zbaběle se jen zaštiťuje vědou, se kterou ale coby aktivistka nemá nic společného (Brezina, 2015); Kateřina Cidlinská, hlavní autorka stížnosti a frustrovaná samozvaná soudkyně, se o svém zjevu dozvěděla z komentářů více, než kdyby se nechala nahatá vyfotit na bigboard a instalovat na Národní muzeum (Baldýnský, 2015).

Autoři **nevylučují roli ženy a zároveň vědkyně**: uznávaná vědkyně nafotí akty, její odborný přínos to nijak nezpochybňuje. Je to prostě úplně jiná role. Ukázala, že je krásná, což vůbec neznamená, že by přestala být vzdělaná a chytrá (Brezina, 2015); jenže pro psychicky zdravého a vnitřně „srovnaného“ muže má žena nikoli jeden, ale celou řadu rozměrů a rolí. Může být spolužačkou, kamarádkou, učitelkou, umělkyní, uznávanou vědkyní...

A kromě toho všeho může být TAKÉ předmětem lásky a erotické touhy, aniž by se to s těmi všemi ostatními rozměry a rolemi vylučovalo (Brezina, 2015); ale proč by se během náročné práce nemohl muž vědec podívat na hezkou holku a žena vědkyně se tomu nemohla tolerantně pousmát? Její práci to přece nikterak nesníží. Navíc dané fotografie nepřekračují hranice morálky. (Linková, 2015); upozorňují, že za přínos vědkyň jsou považovány výsledky jejich odborných prací: prvnímu argumentu úplně nerozumím. Neumím pochopit, jak by mohla výstava zpochybňovat odborný přínos vědkyň. Za ně mluví jen a jen výsledky jejich odborné práce (Fifková, 2015).

Falešný argument: Nejčastější falešný argument je **degradace genderu a feminismu jako vědy**: *žádní expertky ani experti (všimněte si toho jejich dvojího rodu) to nemohou být už proto, že gender není žádná věda (Brezina, 2015); v ideologii je používání termínu „expert“ nebo „expertka“ tedy prostě nesmysl. Nemůžete být odborník třeba v oblasti komunismu nebo nacismu, tedy pokud nejste jejich bezhodnotový historik. A stejně tak nemůžete být expert ve feminismu, respektive genderu, protože to zkrátka nejsou vědní obory (Brezina, 2015).*

Stereotypy: Pozoruhodné je, že v obou přístupech převládají stejné oblasti stereotypů, ale s opačnými evaluacemi, což vychází z tematické koncepce diskurzu.

V antifeministickém přístupu se také objevuje **stereotyp boje**, konkrétně se jedná o boj za gender a ženská práva. Autoři popisují boj z perspektivy obětí. Genderové organizace jsou přirovnávány k radikálním hnutím: *v boji za gender tak nakonec platí jakýkoliv argument. (Hrstková, 2015); že jsem byl po nátlaku několika pseudovědkyň-feministek z Genderové expertní komory ČR a Kongresu žen donucen předčasně ukončit svou výstavu (Richtr, 2015); naši společnosti cloumá spor o zadnice v knihovně ČSAV (Peňás, 2015); ale že se pobouřených aktivistů zalekne vážená instituce, a dokonce jim ustoupí, to vyloženě zaskočí (Spáčilová, 2015); to všechno jsou relevantní otázky, ale ve chvíli, kdy nějaká úderka a nějaký Taliban začne strašit přirozené autority tak, že se před nimi okamžitě sesypou a hned jim vyhoví, to je tedy velmi varovný znamení (Höschl, 2015); jedním z cílů uvedených organizací je bojovat za rovná práva žen (Fifková, 2015); objevil se na obzoru nový nepřítel: feministky a gender pseudovědkyně (Zidek, 2015).*

Autoři odkazují na převládající **stereotyp vědkyně** ve společnosti, zejména na její vzhled a povahové rysy: *dráždivé krajkové podvazky zpochybňují odborný přínos vědkyň, až sebevraždě posiluje vžitou falešnou představu, že každá žena s vědeckou erudicí je šedou myškou v šedém plášti a se šedivým drdůlkem, která nepoužívá rtěnku, štítí se mužů a sex ji zajímá výhradně jako způsob přírodní reprodukce při laboratorních pokusech s morčaty* (Spáčilová, 2015); *vědci jsou šediví a nudní patroni a někdy tak trochu i srabi* (Jungwirth, 2015).

Stereotyp boje je podpořený **stereotypem feminismu**, čímž je daný stereotyp zesílený. Společnost vnímá převážně feminismu negativně: *levičácké ideologie, která je jen jiným názvem pro feminismus* (Brezina, 2015); *že je tahle ideologie čiré zlo jsme psali.* (Brezina, 2015); *báby feministické* (Baldýnský, 2015); *„jsme samozvané soudkyně frustrované z nedostatku dobrého šuku, budeme otravovat, obtěžovat, cenzurovat umělecká díla, buzerovat, kalit vodu, vysávat pozitivní energii z lidí, brát jim radost a krásu, šířit blbou náladu a strach, zášť a nenávisť všude, kdekoliv a kdykoliv nás napadne,“* (Zvedavce.org,2015); *tyto podivné ženy, které na venkově nikdo živé ještě neviděl, jsou přirozenou součástí pražské kavárny, některé se dají dokonce považovat i za sluníčkářky* (Zidek, 2015); *touží být oceňovány ne jako ženy (to je hrubý sexismus!), ale jako kosmonautky, hornice, programátorky nebo přinejhorším socioložky* (Zidek, 2015); *výživná by jistě byla debata jedné slečny nebo paní čtenářky zachycené s vystrčeným pozadím v tangách a nějaké znechucené feministky* (Veselý, 2015).

Negativně je vnímán i **gender**: *jestli jste muž nebo žena tedy nesouvisí s tím, co máte mezi nohama a v hlavě (neboť mezi mužským a ženským mozkiem existují stovky funkčních rozdílů). Prý to souvisí jen s tím, jak vás vychovali* (Brezina, 2015); *bizarní překroucení, zrůdy, babochlapy, množeny* (Brezina, 2015).

V textech převládá **stereotyp krásné ženy**: *tak už je to na světě zařízeno, že většina mužů touží vládnout a poskytovat ochranu a většina žen chce pečovat a líbit se. A tady je zakopaný pes. Líbit se. Muži se rádi dívají na hezké ženy* (Linková, 2015); *všichni přece víme, že když je holka hezká, tak se ráda ukáže a nemá s tím problém. A s těma ostatníma nemá cenu se bavit vůbec o ničem* (Baldýnský, 2015); *řekne si, no má ta slečna hezký zadek a ten posed je dráždivý, možná až lascivní, ale pěkná je, to se musí nechat...*(Peňás, 2015).

Shrnutí antifeministického přístupu

Zahrnuje texty od 4. 11. 2015 do 29. 12. 2015, což je kratší úsek než u feministického přístupu. Z dat vidíme, že tento přístup vstoupil do diskurzu o několik dní později než feministický přístup. Počet textů antifeministického přístupu je vyšší než u feministického přístupu. Jedná se o texty internetových a tištěných médií a rozhlasového vysílání. Autory jsou chronologicky Julie Hrstková, Karel Richtr, Martin Konvička, Jiří Peňás, Ondřej Neff, Mirka Spáčilová, Ivan Brezina, Tomáš Baldýnský, Cyril Höschl, Petr Zídek, Tomáš Ditrich, Vladimír Čepelák, dopisy(facebook), Marek Gregor, Filip Humplík, Jan Veselý, Václav Suchan, Ondřej Neff – podruhé – omluva, reakce, Pavel Jugwirth, Jakub Kvasnička, Michaela Linková, Iva Jungwirthová, Jan Šída (2 texty), Daniela Kramulová, Marek Gregor, Hanka Fifková.

Hlavním textem v tomto přístupu je vyjádření Knihovny AV ČR, která v něm oznámila ukončení výstavy ve svých prostorách a zároveň si dala závazek nalezení nového a vhodnějšího prostoru pro výstavu. Tímto rozhodnutím ukončila konflikt u skupiny feministického přístupu, ale rozpoutala konflikt u skupiny antifeministického přístupu.

Hlavním tématem je tedy ukončení výstavy a přesun do jiných prostor, na který navazuje četná kritika a delegitimizace GEK a KŽ. Dalšími tématy jsou cenzura umění, vliv feminismu, rovnoprávnost pohlaví.

Koncepty vědy a umění se nevyklučují, kritizována je optika konceptu feminismu, který dle příspěvků nemá být společný ani konceptu vědy, ani umění. Narozdíl od feministického přístupu se v textech antifeministického přístupu objevuje více expresivity, vulgarity, ironie a výjimkou nejsou ani parodie, např. Martin Konvička se chystá uspořádat výstavu mužských aktů, tedy obecně hyperbolizační diskurzivní strategie.

Hlavními sociálními aktéry jsou GEK a KŽ, které autoři kritizují, kategorizují je jako feministky. Feministky přirovnávají k islámským radikálům, fanatičkám, ideologické skupině. V antifeministickém přístupu jsou ženy také kritičkami chování GEK a KŽ. Jejich chování nazývají bláznivou aférou a za pravou degradaci považují nikoliv výstavu ženských aktů, ale chování těchto sdružení. Karel Richtr zapojuje svým prohlášením do diskurzu širokou veřejnost a žádá jí o názor na výstavu. Nakonec o přesun výstavy se zasloužil on sám.

Názor veřejnosti se projevuje na internetu a v médiích (dopisy, ankety) a většina z ní zastává antifeministický přístup. Vedení AV ČR se od diskuze distancuje a zodpovědnost přenechává vedení Knihovny AV ČR. Postup ředitele Knihovny AV ČR je kritizovaný.

Zásadním textem je text Ondřeje Neffa *Elixír mládí 1955*, který je nejen hojně citovaný ve feministických přístupech, nýbrž i v antifeministických, kde je naopak kladně hodnocen. Neff úmyslně zamění citát popisku výstavy za prohlášení GEK a KŽ. Manipulace se čtenářem, aluze na ideologii GEK a KŽ, vyvolá konflikt mezi Neffem a feministickým přístupem. Neff se následně ve svém komentáři *S chladnou hlavou* omluví. Stále však přetrvává ironický tón. Dalšími citovanými v textech antifeministického přístupu jsou Karel Richtr, Zvedavec.org, Nikolaj Savický, Kateřina Cidlinská, která je v textech slovně atakována. Cituje se vyjádření Knihovny AV ČR a prohlášení GEK a KŽ a charakteristika GEK a KŽ z jejich webových stránek. Autoři nepovažují GEK a KŽ za autority a experty v oboru (gender není věda). V textech převládají stereotypy boje, feministek, genderových rolí, krásy. Nejčastějšími argumenty jsou cíl výstavy (nebylo vyvolání diskuze), podnět z Knihovny, dotace státu na GEK a KŽ, cenzura umění, radikalismus feminismu, architektura čelní stěny Knihovny a obraz Vojtěcha Hynaise, diskriminace návštěvníků, role ženy ve společnosti, genderová rovnost, rovné příležitosti, ankety v médiích, zájem mužů o ženy, mužská práva. Rozhodující (a neoprávněnou) mocí podle antifeministického přístupu disponují feministická sdružení.

4.4.3 Středová pozice

Třetí přístup je přístup, který zde označujeme jako středovou pozici, zpravodajství ke kauze výstavy aktů. Texty jsou z období od 5. listopadu 2015 do 23. listopadu 2015. Z uvedených dat můžeme vydedukovat, že zpravodajství pouze informovalo o kauze a situacích s ní spojených, ale dále už se k události nevyjadřovalo. Texty pochází z internetových a tištěných médií, rozhlasového vysílání a televizního vysílání (Blesk, ČRo Plus, ČRo Radiožurnál, ČT24, Lidové noviny, MF Dnes, Reflex, Regina DAB Praha, Týden, Vlasta).

Hlavními tématy bylo zrušení výstavy v prostorách Akademie věd a její následné přestěhování do náhradních prostor Galerie Lazarské. Hlavními sociálními aktéry byly GEK a KŽ, Akademie věd ČR a Knihovna Akademie věd a Karel Ríchtr. Citovala se oficiální prohlášení GEK a KŽ, Knihovny AV ČR, Karla Ríchtra. K situaci se dále vyjádřili Tomáš Pavlas (GEK), Kateřina Cidlinská (GEK), Nina Fárová (GEK) a pracovnice Knihovny AV ČR. Ředitel Knihovny AV ČR se ke zrušení události odmítl vyjádřit a odkázal média na oficiální prohlášení Knihovny AV ČR na webových stránkách Knihovny AV ČR. O sociálních aktérech, kteří žádali přemístění výstavy do jiných prostor, se zpočátku média vyjadřovala jako o některých vědkyních, později zástupcích a zástupkyních GEK a KŽ a v závěru jako o feministkách.

V převážné většině se média vyjadřovala bez citového zabarvení, kromě deníku Právo a Blesk, kteří žádání GEK a KŽ o přemístění výstavy popisují expresivně (*Kongres žen tepe, fotografie vymetly, si totiž stěžovaly*). Média píší o obou stranách sporu, dokládají jejich tvrzení stejným počtem citací.

5 Závěr

Případová studie ukázala, že v České republice je stále aktuální problematika postavení žen v různých kontextech fakticky, politicky i mediálně. Dokládají to statistická šetření, sdružení pro obhajobu ženských práv a otázka předepsaných kvót. To vše reflektují média, které o tom informují společnost. V současnosti se stále objevují témata finanční rovnosti pohlaví, rodičovské dovolené, procentuální zastoupení žen na vyšších pracovních postech a ve vládě a další. Témata mohou mít závažný důsledek na fungování společnosti, čemuž může zabránit kromě změny smýšlení společnosti i diskurzivní analýza, která připomene a zároveň upozorní na genderovou problematiku.

Případová studie vznikla na základě vytvořené mediální kauzy zrušení výstavy *Women: Scenes in the Library*, která měla být poctou pro ženy. Výstava *Women: Scenes in the Library* ukazuje ženy jako krásné a vzdělané bytosti, avšak u části feministicky smýšlející společnosti vzbudila odpor. Hlavním důvodem kritiky výstavy *Women: Scenes in the Library* byla degradace žen, konkrétně vědkyň, na pouhé objekty mužské touhy.

Samotné analýze textů předcházela teoretická část práce, která se zabývala historií světového a českého feminismu, postavením žen ve společnosti a kritickou analýzou diskurzu se zaměřením na diskurzivně-historickou metodu (DHA) Ruth Wodakové. Následovala praktická část práce, kde už byla popsána událost zrušení výstavy a charakterizováno 61 mediálních textů, které se staly předmětem vlastní analýzy. Vzhledem k tomu, že se jednalo o chronologicky se odvíjející diskurzy, byla na texty aplikována metoda DHA, která se v rámci výzkumu osvědčila a umožnila zachytit posuny v diskursivních strategiích i charakterizovat konfliktní narativy.

Narativy byly podle přístupu ke kauze rozděleny do tří skupin. První z nich byl označený jako feministický přístup zahrnující narativy feministicky a genderově smýšlející. Cílem textů feministického přístupu bylo v počáteční fázi diskurzu přesunutí výstavy do jiného prostoru. Vzhledem k tomu, že tento požadavek vzbudil v mediálním prostředí negativní ohlasy, začaly vznikat texty podporující antifeministické smýšlení. V rámci této případové studie se jednalo o antifeministický přístup. V tomto přístupu se objevují výrazní mediální aktéři (Karel Ríchtr, Ondřej Neff, Nikolaj Savický), kteří rozpoutají mediální debatu s feministickým přístupem. Zpočátku se jednalo o diskuze tematicky směřující ke zrušení výstavy, což nebyl původní požadavek sdružení, ale vedení Knihovny AV ČR tak učinilo, a to posléze vyústilo ve slovní ataky vůči feministickému přístupu, delegitimizaci sdružení GEK a KŽ a dehonestaci feminismu v české společnosti.

Samotná analýza spočívala ve vytyčení hlavních témat, konceptů (zejména byl sledovaný vzájemný vztah konceptu vědy, umění a feminismu), argumentačních strategií (používané argumenty, stereotypy, falešné argumenty), sociálních aktérů a jejich nominací a predikací v textech. I zde došlo k ukotvení stereotypů, konkrétně stereotypu zobrazení feminismu a jeho příznivkyň a stereotypu boje za rovnoprávnost pohlaví. Feministický přístup kritizuje stereotyp ženské krásy (krása je primárním měřítkem úspěchu ženy) a zobrazení žen v umění a v reklamách. Feministický přístup používá nejčastěji argumenty o degradaci žen ve vědě a nerovnoprávnosti pohlaví. Antifeministický přístup nejčastěji argumentuje cílem a estetickou hodnotou výstavy, jinými příklady sexismu v umění a cenzurou umění. V textech se objevily i falešné argumenty, které používaly obě dvě strany mediální kauzy. Feministický přístup používal falešný argument degradace vědkyň v kontextu fotografií, což lze vyvrátit tím, že autorky generalizují svůj názor a považují jej za většinový, přičemž tvrzení není podložené a zároveň modelky, které na fotografiích pózují, nejsou vědkyně. Nelze však vyvrátit fakt, že akademické vzdělání u žen nebylo dlouhá staletí přítomné. Ženy nebyly rovnocenné s muži, kteří ke vzdělání měli právoplatný přístup. V současnosti je ale situace jiná. Ženy studují a pracují jako vědkyně.

Zajímavé je, že zástupci generových sdružení hodnotí výstavu jako nevhodnou pouze na akademické půdě. Pokud by byl prostor výstavy jiný, snímky by kritizovány nebyly. Otázkou tedy zůstává, proč sdružení vystoupila proti snímkům, které jsou degradující pouze v některých případech. Možností je několik. Od propagace sdružení až po uplatnění práva svobody slova.

Antifeministický přístup naopak delegitimizuje sdružení GEK a KŽ. Používá falešné argumenty o nekompetentnosti vzdělání jejich členů, což lze vyvrátit vzhledem k doložitelnému akademickému vzdělání členů, které lze nalézt na příslušných webových stránkách obou sdružení. Z hlediska argumentační strategie je podstatná manipulace se čtenářem v podání Ondřeje Neffa a jeho komentáře Elixír mládí 1955. Neff úmyslně zamění citaci prohlášení GEK a KŽ za popis výstavy. Upozorňuje tak na manipulaci GEK a KŽ s akademickou společností a upozorňuje na návrat do 50. let 20. století.

Koncepty umění, vědy a feminismu spolu variují dle zastávaného názoru. U feministického přístupu je koncept vědy nadřazený konceptu umění a vzájemně se v tomto případě vylučují. Oba dva koncepty zastřešuje idea feminismu. U antifeministického přístupu se koncept umění a vědy nevylučuje, ba naopak podporuje. Kritizovaný je koncept feminismu.

Hlavními sociálními aktéry jsou zejména sdružení GEK a KŽ, Knihovna AV ČR, Karel Ríchnr. Feminismus je kritizován, avšak nedochází ke všeobecné degradaci žen. Feministický přístup reaguje podporou stereotypních bojů za ženská práva.

Drobný konflikt tedy přerostl působením výrazných mediálních aktérů v mediální kauzu, která podpořila negativní vnímání feminismu ve společnosti. Feministické narativy se obávají degradace žen a prohlubování nerovnosti mezi pohlavími, zejména v oblasti vědy, kde je nerovnost zastoupena v poměru počtu mužů a žen působících ve vědě a v jejich finančním ohodnocení. Antifeministický přístup se naopak obává sílící moci feministických sdružení, jejich vlivu na společenské události a v souvislosti s konceptem umění se obávají návratu cenzury a nesvobodné umělecké tvorby.

Třetím přístupem je středová pozice, kterou zastupují média informující o kauze. Ta se snažila o neutrální vyjádření zejména početní rovnováhou citací či parafrází výrazných aktérů. V závěru diskuzí se na kauzu již pouze odkazuje.

Na jednu stranu je společnost ujišťována o rovnováze pohlaví a rovných příležitostech, avšak se stále objevují důkazy o nedostacích. V českém prostředí se v roce 2016 objevila další mediální kauza s genderovou problematikou. V polovině prosince představilo Ministerstvo zahraničí oficiální propagační spot, který měl sloužit k prezentaci české delegace v cizině. Snímek s názvem *Czechia has Marvellous people* (Česko, země úžasných lidí) shrnoval důležité charakteristiky země a úspěchy Čechů v řadě odvětví, což se právě v médiích kritizovalo. V propagačním videu totiž figurují z naprosté většiny muži. Jednalo se tedy o genderovou nerovnováhu a ukázkou stereotypů v řadě profesí.

Případová studie ukázala, že genderová problematika je stále aktuální. Společnost by neměla přestat uvažovat o postavení žen ve společnosti. Diskurzivní analýzy textů s genderovou problematikou jsou vhodným nástrojem pro přenesení tématu do veřejného prostoru. Ukazují široké spektrum pohledů na diskurzivní situaci, z nichž nelze žádný opomenout, protože vypovídá o myšlení dané společnosti.

Kauza zrušení výstavy *Women: Scenes in the Library* ukázala postoj české společnosti vůči feminismu. Stále zde převládá negativismus a neochota vyslyšet názory feministických sdružení. Potvrdila se hypotéza stereotypního zobrazování žen a nevhodnost aktů ve vědeckém prostředí a hypotéza negativní mediální konstrukce feminismu. K výrazným aktérům kauzy lze kromě instituce, genderových sdružení a autora zařadit novináře, zejména Ondřeje Neffa, který byl hojně citován oběma stranami diskurzu.

Kauza výstavy aktů Women: Scenes in the Library je důkazem toho, jak může v počátku nenápadný konflikt přerůst v mediální kauzu a změnit v danou chvíli priority společnosti. Prevencí může být pozorování případu optikou obou stran.

6 Seznam použité literatury

BÁČOVÁ, Petra. *České ženy berou nižší mzdy* [online]. 2017 [cit. 2017-05-08]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceske-zeny-berou-nizsi-mzdy>.

BAHENSKÁ, Marie., HECZKOVÁ, Libuše., MUSILOVÁ, Dana. *Iluze spásy — české feministické myšlení 19. a 20. století*. České Budějovice: Vetuda, 2011. 282 s. ISBN 978-80-86829-79-1.

ČADROVÁ, Kateřina. *Ženy ve vědě* [online]. 2017 [cit. 2017-05-08]. Dostupné z: <https://www.matfyz.cz/clanky/619-zeny-ve-vede>

Čtvrtá vlna. *Facebook* [online]. 2015 [cit. 2017-05-08]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/ctvrtavlna/>

FAIRCLOUGH, Norman. *Analysing Discourse. Textual analysis for social research*. London: Routledge, 2003. 254 s. ISBN 0-415-25893-6.

FAIRCLOUGH, Norman - WODAK, Ruth. „Critical Discourse Analysis.“ In: T. A. Van Dijk (ed). *Discourse as Social Interaction: Discourse Studies. A Multidisciplinary Introduction 2*. London: SAGE Publications, 1997. 324 s. ISBN 9780803978478

FAIRCLOUGH, Norman. *Media Discourse*. London: Hodder Arnold, 1995. 212 s. ISBN 9780340632222.

FOUCAULT, Michel. *Archeologie vědění*. Překlad Čestím Pelikán. Praha: Herrmann & synové, 2002. 318 s. ISBN 80-239-0124-9.

FOUCAULT, Michel. *Je třeba bránit společnost: kurz na Collège de France 1975–1976*. Překlad Petr Horák. Praha: Filosofia, 2005. 284 s. ISBN 80-7007-221-0.

FRIEDAN, Betty. *Feminine Mystique*. Rozš. vyd., s novou předmlouvou a epilogem autorky. Překlad Jaroslava Kočová. Praha: Pragma, 2002. 596 s. ISBN 80-720-5893-2.

Genderová expertní komora ČR: *Expertní znalosti v oblasti genderu* [online]. [cit. 2017-05-08]. Dostupné z: <http://gekcr.cz/>

Galerie Lazarská. *Facebook* [online]. 2015 [cit. 2017-05-08]. Dostupné z: https://www.facebook.com/galerielazarska.cz/?hc_ref=PAGES_TIMELINE&fref=nf

GREER, Germaine. *Eunuška*. 1. vyd. Překlad Pavla Jonsson. Praha: One Woman Press, 2001. 417 s. ISBN 80-86356-03-5.

HAMMERLIDLOVÁ, Lucie. 2013. „Stereotyp.“ In: *Encyklopedie lingvistiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. Dostupné z: <http://oltk.upol.cz/encyklopedie/index.php5/Stereotyp>

HAVELKOVÁ, Hana. První a druhá vlna feminismu: Podobnosti a rozdíly. In *ABC feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004. s. 169-182. ISBN 80-903228-3-2.

HAVELKOVÁ, Hana. Affidamento, In: CHŘIBKOVÁ, M. a kol. *Nové čtení světa, Feminismus devadesátých let českýma očima*. Praha: Marie Chřibková, 1999. 280 s. ISBN 80-902443-6-X.

HOMOLÁČ, Jiří, KARHANOVÁ, Kamila, NEKVAPIL, Jiří. *Obraz Romů v střeoevropských masmédiích po roce 1989*. Brno: Doplněk, 2003. 184 s. ISBN 80-7239-137-2.

HORSKÁ, Pavla. *Naše prababičky feministky*. Praha: Lidové noviny, 1999. s. 124. ISBN 80-7106-380-0.

CHŘIBKOVÁ, Marie a kol. *Nové čtení světa, Feminismus devadesátých let českýma očima*. 1.vyd. Praha: Marie Chřibková, 1999. s. 278. ISBN 80-902443-6-X.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. 288 s. ISBN 80-7367-269-3.

JÍCHOVÁ, Pavlína. *Pozice a role feminizmu v současné společnosti* [online]. Liberec, 2015 [cit. 2017-04-28]. Dostupné z: <https://dspace.tul.cz/handle/15240/15323?show=full>. Bakalářská práce. Technická univerzita v Liberci. Vedoucí práce PhDr. Lenka Václavíková Helšusová, Ph.D.

KLEIN, Ondřej. *Argumentace v komunikaci: (průzkum komunikačního pojetí argumentu)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2007. ISBN 80-73082098.

Kongres žen ČR [online]. [cit. 2017-05-08]. Dostupné z: <http://kongreszen.cz/>

Kritická analýza diskurzu v kontextu korpusové a kognitivní lingvistiky. In: *Přednášky z 59. běhu Letní školy slovanských studií*. Praha: FF UK, s. 65–76.

LAPČÍK, Marek: Diskurs jako téma diskursu: O diskursu bez Habermase i bez Foucaulta? In *Kultura – média – komunikace*, 2009, roč. 1 (1), s. 93 – 116.

LEHEČKOVÁ, Eva. Interview with Bernhard Forchtner. In: *Studie z aplikované lingvistiky 6 (1)*. Praha: FF UK, 2015. s. 115-124. ISSN 2336-6702.

LENDEROVÁ, Milena. Dívčí vzdělání v Čechách v 19. století. In: *Vzdělání a osvěta v české kultuře 19. století*. Praha: ÚČL AV ČR, 2004, s. 375-385. ISBN 80-85778-43-2.

MAASS, Anne a kol. Language use in intergroup contexts: the linguistic intergroup bias. *Journal of personality and social psychology* 57(6), 1989.

MUSILOVÁ, Dana. *Z ženského pohledu: poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918-1939*. Vyd. 1. České Budějovice: Veduta, 2007. 199 s. ISBN 978-80-8682-931-9.

NEČASOVÁ, Denisa. *Buduj vlast - posílíš mír!: ženské hnutí v českých zemích 1945-1955*. Vyd. 1. Brno: Matice moravská, 2011. 412 s. ISBN 978.80-86488-82-0.

NEUDORFLOVÁ-LACHMANOVÁ, Marie. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. Praha: JANUA, 1999. 446 s. ISBN 80-902622-2-8.

Newton Media: *MEDIA SEARCH - MEDIÁLNÍ ARCHIV* [online]. [cit. 2017-05-08].
Dostupné z: <http://mediasearch.newtonmedia.cz/login.php?r=%2Findex.php&m=-10>

OATES-INDRUCHOVÁ, Libora. *Dívčí válka s ideologií: klasické texty angloamerického feministického myšlení*. Překlad Hana Hájková a kol. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. 304 s. ISBN 80-85850-67-2.

OSVALDOVÁ, Barbora. *Česká média a feminismus*. Praha: Libri, 2004. s. 158. ISBN 80-7277-263-5.

Ottův slovník naučný. 27. díl. Praha, 1908.

PROKOPOVÁ, Kateřina a kol. *Metodologie výzkumu v oblasti kritické analýzy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2014. 76 s. ISBN 978-80-244-4344-7.

REISIGL, Martin — WODAK, Ruth. *Discourse and Discrimination: Rhetorics of Racism and Antisemitism*. London — New York, NY: Routledge, 2001. 288 s. ISBN 9780748637355.

RENZETTI, Claire M. — CURRAN, Daniel J.. *Ženy, muži a společnost*. Překlad Lukáš Gjurič. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003. 642 s. ISBN 80-246-0525-2.

SECKÁ, Milena. *Americký klub dam - Krůček k ženské vzdělanosti*. Praha: Národní muzeum, 2012. 348 s. ISBN 978-80-7036-366-9.

SIEGFRIED, Jäger. Discourse and Knowledge: Theoretical and methodological aspects of a critical discourse and dispositive analysis. In: *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: SAGE Publications, 2001. s. 32 – 63. ISBN 9780857028020.

SOKAČOVÁ, Linda. Významné ženy a hnutí v historii feminismu. In *ABC feminismu*. Brno : Nesehnutí, 2004. s. 185-197. ISBN 80-903228-3-2.

SOKOLOVÁ, Věra. Současné trendy feministického myšlení. In *ABC feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004. s. 199-213. ISBN 80-903228-3-2.

STEIGERWALD, Karel. *Černého bruselská Entropa k Evropě patří. MF Dnes*, 2009.

STŮCKELOVÁ, Tereza (ed.). *Akademické poznávání, vykazování a podnikání: Etnografie měnící se české vědy*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. 156 s. ISBN 978-80-7419-003-2.

Studie z aplikované lingvistiky 6 (1). Praha: FF UK, 2016. 186 s. ISSN 2336-6702.

ŠEBESTA, Karel - LEHEČKOVÁ, Eva - PIERCINIENIAK, Piotr Paweł – ŠORMOVÁ, Katřina. *Aplikovaná lingvistika*. Praha: Karolinum, 2016. 95 s. ISBN 978-80-246-3277-3.

ŠMAUSOVÁ, Gerlinda. *Proti tvrdošijné představě o ontické povaze gender a pohlaví*. Praha: Sociální studia, 2002, s. 15– 27. ISBN 0-141-01038-X.

VAN DIJK, Teun A. *Discourse and Context: A Sociocognitive Approach*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. ISBN 9780511421341.

VAN DIJK, Teun A. *Ideology: a multidisciplinary approach*. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications, 1998. ISBN 0 7619 5654 9.

VODÁKOVÁ, Olga – VODÁKOVÁ, Alena. *Rod ženský - Kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?* Praha: SLON, 2003, 356 s. ISBN 80-86429-18-0.

WODAK, Ruth. „Critical Discourse Analysis“, in C. Seale, G. Gobo, J. Gubrium a D. Silverman (eds), *Qualitative Research Practice*. London: Sage, 197–213, 2004. ISBN 978-0761947769.

WODAK, Ruth. „Dilemmas of discourse (analysis)“, *Language in Society* 35: 595–61, 2006.

WODAK, Ruth. *Gender and Discourse*. London: SAGE Publications, 1997. 303 s. ISBN 9780761950998.

WODAK, Ruth. *Language, Power and Ideology*. Amsterdam: Benjamins, 1989. 288 s. ISBN 9789027224132.

WODAK, Ruth — MEYER, Michael (eds.) *Methods for Critical Discourse Analysis*. London — Thousand Oaks, CA — New Delhi — Singapore: SAGE Publications, 2009. 200 s. ISBN 9781412933865.

WODAK, Ruth — de CILLIA, Rudolf — REISIGL, Martin — Liebhart, Karin (eds.) *The Discursive Construction of National Identity*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009. 288 s. ISBN 9780748637355.

Ženy ve vědě po roce 1945 [online]. 2013 [cit. 2017-05-08]. Dostupné z: http://albina.ff.cuni.cz/index.php/Hlavn%C3%AD_strana

Seznam analyzovaných textů¹³

1. ČRO (6. 11. 2015). Akademie věd zrušila výstavu fotografií, na kterých byly polonahé ženy.
2. Akty musely pryč z Akademie. (7. 11. 2015) Lidové noviny, 2015.
3. Baldýnský, Tomáš (12. 11. 2015). Bezprecedentní atak feministek na výstavu? Probereme to na trhu s otroky. Lidovky. cz.
4. Bandit, Rad (26. 11. 2015). Pár zakázaných fotek. Nový prostor, 2015.
5. Brezina, Ivan (10. 11. 2015). Hezká těla vadí jen těm, kdo je sami nemají.
6. Cidlinská, Kateřina (30. 10. 2015). Akademie čili nevěstinec. Lidové noviny, 2015.
7. ČTK. (6. 11. 2015) Akademie věd předčasně ukončila výstavu aktů, snímky vadily feministkám. Reflex, 2015.
8. Čepelák, Vladimír (12. 11. 2015). Je to marné, lidé jsou i sexuální objekty. Lidové noviny, 2015.
9. ČTK (7. 11. 2015) Pohoršené feministky. Akademici zrušili výstavu. Mladá fronta Dnes, 2015.
10. ČTK (5. 11. 2015). Předčasný konec. „Jen sexuální objekty!“ Kongres tepe výstavu v Akademii věd. Právo, 2015.
11. ČTK (14. 11. 2015). Z Akademie se akty stěhují. Výstava je teď Zakázaná. Mladá fronta Dnes, 2015.
12. Ditrich, Tomáš (12. 11. 2015). Den, kdy budu jako muž poprvé plakat. Mladá fronta Dnes, 2015.
13. Fárová, Nina (12. 11. 2015). Feministky nám nahotiny brát nebudou! Právo, 2015.
14. Ferebauer, Václav. (7. 11. 2015) Akty zpochybňují odbornost vědkyň, protestují feministky. Mladá fronta Dnes, 2015.
15. Fifková, Hanka (29. 12. 2015). Nahé ženské tělo je nádherné. Styl, 2015.
16. Formánková, Lenka (26. 1. 2015). Proč se Češky stydí být feministky? Moje psychologie, 2016.
17. GEK, KŽ (30. 10. 2015) Prohlášení Genderové expertní komory ČR a Kongresu žen.
18. Gregor, Marek. (12. 11. 2015) Ač (nebo možná právě proto). Reflex, 2015.
19. Gregor, Marek (3. 12. 2015). Šikanované umění. Reflex, 2015.
20. Havelková, Barbara (11. 11. 2015). Akty na Akademii. Feministky nikoho umlčet nechtěly. Lidovky. cz.

---

¹³ Texty pocházejí z elektornického mediálního archivu Mediasearch.

21. Hrstková, Julie (5. 11. 2015). Podle socioložky máme stereotypy v hlavě. Hospodářské noviny, 2015.
22. Hrstková, Julie (5. 11. 2015). Sen o nerovné rovnosti. Hospodářské noviny, 2015.
23. Hudec, Ondřej. (29. 10. 2015) Odpor.A2, 2015.
24. Humplík, Filip (12. 11. 2015). Zákaz výstavy aktů. Gender nade vše? Vlastenecké noviny.
25. Chylíková, Johana (11. 11. 2015). Padesátá léta soudruha Neffa.
26. Jak to vidí psychiatr Cyril Höschl (11. 11. 2015) ČRo Dvojka.
27. Jungwirth, Pavel (16. 11. 2015). Věda a nahota. Respekt, 2015.
28. Jungwirthová, Iva (23. 11. 2015) Despekt, Bouře v Knihovně, Věda a nahota. Respekt, 2015.
29. Kramulová, Daniela (27. 11. 2015). Umělecké akty na indexu. Psychologie dnes, 2015.
30. Kubálková, Petra (7. 1. 2016). Barbara Havelková: Akty v Akademii byly přešlap. Instinkt, 2016
31. Kučerová, Michaela; Němečková, Alena (18. 11. 2015). Akty v knihovně. Vlasta, 2015.
32. Kvasnička, Jakub (16. 11. 2015). Ženská (hr)dost! Týden, 2015.
33. Lang, Václav. (7. 11. 2015) Akty vymetly z akademie! Nelíbily se feministkám...Blesk, 2015.
34. Lauder, Silvie (16. 11. 2015). Bouře v knihovně. Respekt, 2015.
35. Lauder, Silvie (10. 11. 2015). Co odhalila výstava fotografií na Akademii. Respekt, 2015.
36. Ledvina, Josef; Lomková, Johanka (10. 12. 2015). Akademie věd a umění. Art + Antibes, 2015.
37. Linková, Michaela (19. 11. 2015). Rovnost pohlaví? Je na nás, jak s ní naložíme. Lidové noviny, 2015.
38. Neff, Ondřej (9. 11. 2015). Elixír mládí 1955. Lidové noviny, 2015.
39. Neff, Ondřej (16. 11. 2015). S chladnou hlavou. Lidové noviny, 2015.
40. Některým vědkyním se nelíbí fotografie polonahých žen vystavených v AV (31. 10. 2015). ČRo Regina
41. Nezakázaná výstava (16. 11. 2015). Respekt, 2015.
42. Pavlas, Tomáš (11. 11. 2015). Nahota českých představ o mužství. Deník Referendum, 2015.
43. Peňáš, Jiří (9. 11. 2015) Boj v knihovně Akademie věd. Lidové noviny, 2015.
44. Procházka, Jiří (29. 12. 2015). Ještě k výstavě aktů v knihovně AV ČR. Psychologie dnes, 2015.
45. Ptáček, Jiří (4. 1. 2016). Rok Dekultivace. Nový prostor, 2016.
46. Reflex: Čtenáři. Facebook, 2015.

47. Richtr, Karel (6. 11. 2015). Prohlášení k předčasnému ukončení výstavy v Knihovně Akademie věd ČR
48. „Sháním gay fotografa.“ Konvička vyráží do boje proti feministkám (8. 11. 2015). Echo24.cz
49. Spáčilová, Mirka (10. 11. 2015). Chytré horákyňe zadržly nahotu. Samy proti sobě. Mladá fronta Dnes, 2015.
50. Suchan, Václav. (15. 11. 2015) Skandál kvůli třem ňadrům a pŮlce holého zadku? Nedělní Blesk, 2015.
51. Šída, Jan (23. 11. 2015). Fotograf Karel Richtr: Nemohu být zklamaný. Právo, 2015.
52. Šída, Jan (25. 11. 2015). Krása zakletá v kolodiovém procesu. Právo, 2015.
53. Šída, Jan (16. 11. 2015). Zakázané fotografie se stěhují. Právo, 2015.
54. Vančová Anička. (10. 11. 2015) Jak pár feministických pseudovědkyň nechalo zavřít výstavu. Krajské listy, 2015.
55. Veselý, Jan (14. 11. 2015). Takové milé softporno na nákladáku. Mladá fronta Dnes, 2015.
56. Vyjádření Knihovny AV ČR, v. v.i. (4. 11. 2015)
57. Výstava fotografií, kterou předčasně ukončila AV, bude pokračovat jinde (13. 11. 2015). ČRo Radiožurnál.
58. Výstava ženských portrétů v knihovně zrušena (6. 11. 2015). Události, komentáře. ČT 24
59. Zídek, Petr (11. 11. 2015). Mokrý kolodiový proces. Lidové noviny, 2015.
60. Zrušená výstava aktů v Akademii věd bude pokračovat (13. 11. 2015). ČRo Plus, Zprávy
61. Zvěřina, Martin (14. 11. 2015). Kult přejeté kočky. Lidové noviny, 2015.

7 Seznam obrázků

Obrázek 1 Žánry 61 textů v analyzovaném v korpusu.....	45
Obrázek 2 Přehled textů na časové ose	46
Obrázek 3 Vstup hlavních sociálních aktérů do diskurzu.....	47
Obrázek 4 Rozdělení přístupů do příloh	49

8 Seznam tabulek

Tabulka 1 Témata, koncepty a argumentace.....	35
Tabulka 2 Sociální aktéři, nominace a predikace	43

9 Seznam zkratk

AV ČR	Akademie věd České republiky
CDA	kritická analýza diskurzu
DHA	diskurze-historical approach
GEK	Genderová expertní komora
KŽ	Kongres žen

10 Seznam příloh

- Příloha 1 Ondřej Hudec: Eskalátor
- Příloha 2 Kateřina Cidlinská: Akademie čili nevěstinec
- Příloha 3 Prohlášení GEK a KŽ
- Příloha 4 Julie Hrstková: Podle socioložky máme stereotypy v hlavě
- Příloha 5 Silvie Lauder: Ženy v Česku mají být krásné a zticha
- Příloha 6 Barbara Havelková: Akty na Akademii
- Příloha 7 Tomáš Pavlas: Nahota českých představ o mužství
- Příloha 8 Johana Chylíková: Padesátá léta soudruha Neffa
- Příloha 9 Nina Fárová: Feministky nám nahotinky brát nebudou!
- Příloha 10 Martin Zvěřina: Kult přejeté kočky
- Příloha 11 Silvie Lauder: Bouře v knihovně
- Příloha 12 Respekt: Nezakázaná výstava
- Příloha 13 Rad Bandit: Pár zakázaných fotek
- Příloha 14 Josef Ledvina, Johanka Lomková: Akademie věd a umění
- Příloha 15 Jiří Procházka: Ještě k výstavě aktů
- Příloha 16 Jiří Ptáček: Rok dekulivace
- Příloha 17 Barbara Havelková: Akty v Akademii byly přešlap
- Příloha 18 Lenka Formánková: Proč se Česky stydí být feministky?
- Příloha 19 Vyjádření Knihovny AV ČR
- Příloha 20 Julie Hrstková: Sen o nerovné rovnosti
- Příloha 21 Prohlášení Karla Richtra
- Příloha 22 Echo24: Konvička vyráží do boje proti feministkám
- Příloha 23 Jiří Peňáš: Boj v knihovně Akademie věd ČR
- Příloha 24 Ondřej Neff: Elixír mládí 1955
- Příloha 25 Mirka Spáčilová: Chytré horákyně zadržly nahotu
- Příloha 26 Anička Vančová: Krajské listy
- Příloha 27 Ivan Brezina: Zákaz výstavy aktů
- Příloha 28 Tomáš Baldýnský: Frustr
- Příloha 29 ČRo Dvojka: Jak to vidí psychiatr Cyril Hoschl
- Příloha 30 Petr Zídek: Mokrý kolodiový proces
- Příloha 31 Tomáš Ditrich: Den, kdy budu poprvé jako muž plakat
- Příloha 32 Vladimír Čepelák: Je to marné, lidé jsou i sexuální objekty

- Příloha 33 Reflex Facebook (čtenáři)
- Příloha 34 Marek Gregor: Pozvánka
- Příloha 35 Filip Humplík: Zákaz výstavy aktů. Gender nade vše?
- Příloha 36 Jan Veselý: Takové milé softporno na náklad'áku
- Příloha 37 Václav Buchan: Skandál kvůli třem nadržům a pŕlce holého zadku?
- Příloha 38 Ondřej Neff: S chladnou hlavou
- Příloha 39 Pavel Jungwirth: Věda a nahota
- Příloha 40 Jakub Kvasnička: Ženská (hr)dost!
- Příloha 41 Michaela Linková: Rovnost pohlaví?
- Příloha 42 Iva Jungwirthová: Despekt, Bouře v knihovně, Věda a nahota
- Příloha 43 Jan Šída: Fotograf Karel Richtr
- Příloha 44 Jan Šída: Krása zakletá v kolodiovém procesu
- Příloha 45 Daniela Kramulová: Umělecké akty na indexu
- Příloha 46 Marek Gregor: Šikanované umění
- Příloha 47 Hanka Fifková: Nahé ženké tělo je nádherné
- Příloha 48 ČRo Regina: Některým vědkyním se nelíbí fotografie polonahých žen
- Příloha 49 ČTK: Předčasný konec
- Příloha 50 ČTK: Akademie věd předčasně ukončila výstavu aktů
- Příloha 51 ČRo Plus: Akademie věd zrušila výstavu fotografií
- Příloha 52 ČT24: Výstava ženských portrétů v knihovně zrušena
- Příloha 53 LN: Akty musely pryč z Akademie
- Příloha 54 Václav Lang: Akty vymetly z Akademie!
- Příloha 55 Václav Ferebauer: Akty zpochybňují odbornost vědkyň
- Příloha 56 Regina DAB Praha: V Praze bude opět výstava aktů Karla Richtra
- Příloha 57 ČRo Radiožurnál: Výstava fotografií
- Příloha 58 ČRo Plus: Zrušená výstava aktů v Akademii bude pokračovat
- Příloha 59 MF Dnes: Z Akademie se akty stěhují. Výstava je teď Zakázaná
- Příloha 60 Jan Šída: Zakázané fotografie se stěhují
- Příloha 61 Vlasta: Akty v Knihovně
- Příloha 62 Fotografie 1
- Příloha 63 Fotografie 2
- Příloha 64 Fotografie 3
- Příloha 65 Fotografie 4

Příloha 66	Fotografie 5
Příloha 67	Fotografie 6
Příloha 68	Fotografie 7
Příloha 69	Fotografie 8
Příloha 70	Fotografie 9
Příloha 71	Fotografie 10
Příloha 72	Fotografie 11
Příloha 73	Fotografie 12
Příloha 74	Ukázka analýzy

11 Přílohy